YENİ UFUKLAR

CİLT : 11
SAYI : 124

EYLÛL
1962

YENİ UFUKLAR

Aylık sanat, düşün dergisi

Kurucusu: Orhan Burian

o

Sahibi: Hadiye Tolun, Yazı işlerini fiilen idare eden: Oğuz Arıkanlı. İdare yeri: Boyacı Ahmet Sok. Nuribey Han, oda 4-02 Çemberlitaş İstanbul

o

Yazışma ve Havale adresi:

P. K. 1034

Galata — İstanbul

o

Abone:

o

Yıllık .... 12 TL.

Altı aylık .... 6 TL.

Bu sayıyı hazırlıyan: Vedat Günyol

o

Basıldığı yer: Kutulmuş Matbaası İstanbul

Y E N İ   U F U K L A R
Aylık Fikir ve Sanat Dergisi
Posta Kutusu 1034
Galata - İstanbul

Sayın Mualla Anhegger

Abone süreniz 121 ci sayımızla bitmiştir.

Dergimize olan ilginiz sönmediyse, kaydınızı yenilemenizi, posta havalesiyle yukarıki adrese başvurmanızı saygılarımızla dileriz.

YENİ UFUKLAR

NOT: Yeni Ufuklar'ın 6 aylık abonesi 6, yıllığı 12 liradır. Yabancı ülkeler için abone iki kattır.

Yıl : 1962 YENİ Sayı : 124

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜN DERGİSİ
Kurucusu :

ORHAN BURİAN

demokrasiye güven

Sabahattin Eyuboğlu

Bütün dünya devletlerinin er geç sosyalizme gideceğine aklım yatıyor, ama bu gelişmenin her yerde kanlı devrimleri gerektireceğine ve kanlı devrimlerin her yerde sosyalizmin en kestirme yolu olacağına inanmıyorum. Tersine, kanlı devrimlerin ister istemez zorbalığa dökülüp gerçek sosyalizmi geciktirebileceği, hele emeğiyle yaşayanların örgenleşmediği yerlerde en geri gücleri başa getirebileceği kanısındayım.

Dünyamıza çok yukarıdan bakılacak olursa bugün bize taban tabana karşıt gibi gelen ve birbirlerine zaman zaman diş bileyen Batı ve Doğu demokrasileri (evet demokrasileri: Çünkü her iki yanda da bütün devlet düzenleri, şurada az, burada çok ta olsa, halkın eğemenliğine dayanır) ayni kaygılar, ayni sancılar içindedir. Her iki yanı da zorlayan güc, gittikçe aydınlanan ve aydınlandıkça haklarını arayan çoğunluklardır. Çoğunluklar Batı demokrasilerinde mi daha mutlu, daha umutlu, yoksa Doğu demokrasilerinde mi? Bugün artık bir ütopya sayılmayan Özgürlük, Doğruluk ve Eşitlik ilkelerine Doğu mu daha önce yaklaşacak, Batı mı? İnsanın insanı sömürmesini Doğu mu daha kolay önleyecek, Batı mı ? Bu sorulara verilecek cevaplar bizi ne kadar ayırırsa ayırsın, halkın gücünü yarınlara yöneltmekte ister Batı, ister Doğu daha ileri gitmiş ol-

sun, her iki yanda çoğunlukların ağır basmaya, ayni hakları istemeğe başladıkları su götürmez.

Ben kendi hesabıma Batı'da dünyamızın gidişini görmeden hayasızca zengin ve sömürgen kalanlara, Doğu'daysa halk adına başa geçip halkı küçümseyen ve yıktıkları eski düzeni yeniden kurmaya, fırak mırak giyinmeğe özenen bürokratlardan tiksiniyorum. Her iki yanda da kendini beğenen, halkın kendi kafalarınca, zevklerince yaşamasını isteyen, kimi para, kimi devlet gücüne dayanarak insanları ve bu güzelim dünyayı bir zindana çevirenler vardır. Her iki yanda da her çeşit devletten daha öteleri düşünen kendi akıllarından çok bilimden, değişen gerçekten ve halkın sağ duyusundan yana olan uyanık kafalar tümen tümendir. Ne yazık ki her iki yanda da politika bütün yüzsüzlüğü, daha doğrusu iki yüzlülüğüyle devlet gemisinin kaptan güvertesindedir.

Dünyamızın durumunu ve bu yazıyı yazanın tutumunu böylece özetledikten sonra gelelim kendi yurdumuza, bu diyardan gitmeden güdeceğimiz deveye, İstanbul gazetelerinin hemen hepsinde, baş yazılar, fıkralar ve karikatürlere bakılacak olursa demokrasimiz kaptanı ve yardımcılarıyla birlikte yanlış yoldadır. Tutulacak yol cahil halkımızın oyuna baş vurmak değil (çünkü bu halkın gericiliği tutacağı bes belli) tatürk'e benzer akıllı, yürekli, devrimci bir liderin ardından gitmek, kimine göre de halkın gündelik isteklerini yerine getirip halk adına gerici bir diktatorya kurmak. Her iki eğilim Türkiyenin tek elden zorla yönetilmesini istemekte ve halkın kendi kendisini yönetebileceğine inanmamaktadır. Ayni İstanbul gazetelerinin baskısıyla diktatörlük denemelerinden vaz geçmiş olan İnönü ise artık, bu gazetelere inat, devlet gemisini kendi gönlünce değil yolcuların gittikçe aydınlanan ama bugün için hepimizi sabırsızlandıran genel, daha doğrusu ortalama isteklerine göre yönetmektedir. Bugün İnönü'yü sosyalist bir diktatör olmaya çağıranlar, yarın diktatör İnönü'yü, demokrasi adına, insafsızca vuracak olanlardır.

Bütünd ünyada hazırlanan mutlu sabahlar bir yana, bugün bizim Türkiyemizde, yüzde yetmişi dünyadan habersiz

olan ve bütün köyleri, yani halkının yüzde yetmişi gerici güçlerin emrinde olan bir avuç uyanık işçisinin yeni yeni birleşmeğe başladığı Türkiyemizde yalnız iki devlet biçimi umabiliriz : Biri, bu çelişmeleriyle, tuhaflıklarıyla bol bol, rahat rahat alay ettiğimiz kadrini bilmediğimiz demokrasi, öteki ağaları, imamları, devrim, Atatürk, İnönü düşmanlarını şıp diye birleştirecek ve içindeki saf ilericileri bir anda temizleyecek bir sağcı diktatorya. Bugün için Türkiye başka bir devlet düzeni çıkaramaz. Bu düşüncem doğruysa, İnönü demokrasisini bütün gariplikleri karşın tutmamak, Türkiyenin ileriye, yani sosyalizme doğru gelişmesini kösteklemek olur. Kimi aydınlarımıza göre faşizmle, nazizimle çarpışmak, boyuna sağa yemlik (tâviz) veren sözde demokrasiyle çarpışmaktan daha kolaydır. Bu aydınlarımızın Türkiyedeki karanlık güclerin önemini küçümsediklerini rakamları hiçe saydıklarını sanıyorum. Böyle düşünmekle hem demokrasinin gelişmesini sorumsuzca kösteklemiş, hem de memleketlerini dibi görünmez bir uçuruma doğru itelemiş oluyorlar. Sağcı bir diktatoryanın hangi karanlıklara sürükleneceğini kendisi bile kestiremez; boğulmağa başladıkça sarılacağı yılanlar hayallerimizi aşacak kadar çoktur bu yeni yeni tanımağa başladığımız ülkede. Demokrasinin bugün sarıldığı yılanlar solucan kalır onların yanında.

Kim istemez politika madrabazlarından kurtulup uyanık, ilerici, görgülü, namuslu bir azınlığın bizi dilediği gibi yönetmesini ? Eflâtun'un arayıp da bulamadığı bu filozof devlet kimlerle nasıl kurulur ? Nasıl başa geçer ? Bir punduna getirip geçse de hangi güçlere dayanarak tutunur ? Demokrasi ütopyadır da böylesi bir azınlığın gökten düşüp başımıza geçmesini beklemek mi gerçekçiliktir ? Demokrasi içinde yitirdiklerimizi demokrasi içinde aramak varken ne diye Nasrettin Hoca gibi, evin dışında arayalım ?

Antidemokratik kanunlarımızı demokrasi içinde mi daha kolay ayıklayabiliriz zorbalık içinde mi ? Zorbalığı yıktığı için kutladığımız 27 Mayıs'a niçin yeni bir zorbalık getirmedi diye çatmak hangi sağ duyuya sığar ?

Halk önce okumalı, demokrasi sonradan gelmeliymiş. Peki, demokrasi olmadan halk niçin ve nasıl okur ? Kendi-

si bir okul değil midir demokrasinin ? Demokrasiden başka hangi düzende halk kan dökmeden okuma haklarına kavuşabilir ? Bu önce bu, sonra şu, önce eğitim sonra ekonomi, önce ekonomi sonra eğitim, önce yol sonra okul önce kültür sonra makine, önce makine sonra kültür tartışmaları yok mu, çok zararını gördük bunların. Düşüncemizi sarpa sardırıyoruz bu yersiz, gereksiz öncelik sonralık kuruntularıyla. Her şey birbiri içinden çıkar dünyamızda, ve hiç bir şey tek başına gelişemez. Biz demokrasiyi geliştirirken, demokrasi de bizi geliştirecek : Tavuk yumurtayı hazırlarken, yumurtanın da tavuğu hazırladığı gibi.

Kansız bir devrimle elde ettiğimiz bugünkü düzen, kavuşabileceğimiz düzenlerin ne en iyisidir, ne de en kötüsü, ama bir düzendir. Beğenmiyorsak düzeltmeğe çalışalım, yıkmaya değil. Çünkü bindiğimiz dalı kesmiş oluruz onu yıkmakla. Az mı kestik bugüne dek bindiğimiz dalları ? Hangi düzende olursak olalım, yapacağımız iş belli : Çoğunluğumuzu sömürülmekten kurtarmak. Bizi bu amaca ulaştıracak olan, şu ya da bu düzen değil, her düzen içinde bu amaca çevrik çabaları desteklemektir. Yüzyıllardır kıyasıya yenilmiş haklarını aramaya başlayan ve seslerini duyurur gibi olan işçilerimizin, ırgatlarımızın örgenleşmesine yardım etmek, soyut düzen tartışmalarıyla zaman yitirmekten daha az mı akıllıcadır ? Örneğin, bugün memleketimizde işçilerin ilk olarak kendiliklerinden kurdukları ve aydınları işbirliğine çağıran bir parti var. Nice önemsiz, anlamsız haberleri baş köşelerine koyan gazetelerimiz bu partinin hemen hiç sözünü etmiyorlar. Sosyete haberleri bu sosyal gelişmemizden daha önemli bir çokları için. Sonra ayni gazeteler, demokrasiye işçileri tutmuyor diye çatarlar. Aynı gazeteler, bir yandan sürüm kaygısıyla türlü bayağılıklara düşer, ama İnönü'nün demokrasiyi sürdürmek için ciğerinden söküp verdiği tâvizlere ver yansın saldırırlar.

Biz, genel olarak, her şeyin tepeden inmesini bekleriz. Onun için de gözlerimiz halktan çok başdakilere dikilidir. Onları övmek, yermek, eleştirmek, değiştirmekle halka hizmet ettiğimizi sanırız. Kendimiz elimizi çamura sokmaz, baştakilerin eli, ister istemez, çamura değer değmez kıya-

meti koparırız. Oysa başımızdakiler birer tanrı da olsalar üstlerine çamur sıçratmadan, hattâ bazan bataklara saplanmadan halka, hele bizimki kadar toprakla sarmaş dolaş bir halka hizmet edemezler. Gerçek demokrasi yukarıdan değil, aşağıdan, çamurlu gerçeklerin içinden gelecek. Hiç bir kadro demokrasiyi şıp diye sokağa indiremez. Evimizin önünü bile baştakilerin temizlemesini beklemek hiç bir demokrasi anlayışına girmez. Özlenecek şey halkı her hangi bir kadronun yönetmesi değil, halkın kendi kendini yönetmesidir. En iyi kadronun yapabileceği en iyi iş de halkın kendi işini kendi görmesine yardım etmektir olsa olsa.

Dileklerimizin gerçekleşmesini beklerken sabırsızlanmakta haklıyız, ama bu sabırsızlık işe çevrilecek yerde her işi devlet başkanından beklerse yerinde tepinmiş olur sadece. Örneğin, Köy Enstitülerinin yeniden kurulmasını isterken sabırsızlanıyoruz ve istiyoruz ki İnönü bu işi bir buyrukla yaptırıversin, O İnönü ki, Enstitüleri zorla kurdurdu diye, Meclisten, partisinden, gazetelerden, aydınlardan, Üniversiteden, en yakın iş arkadaşlarından ve ordudan, dolayısiyle halktan duymadığı kötüleme kalmamış ve devletle birlikte Köy Enstitülerini de halkın ergeç belirecek sağ duyusuna emanet etmek zorunda kalmıştı. Bugün Enstitülerin buyrukla değil halkın istemiyle açılmasını istemekte haklıdır, ve halkın Köy Enstitülerini, ağalara, gericilere karşın isteyeceği gün, İnönü en büyük zafer sevinçlerinden birini duyacaktır. Ben o günün uzak olmadığını sanıyorum. Demagoklar halkın sağ duyusunu körletemiyorlar eskisi kadar. Köy Enstitülerinin aydınlar arasında kazanmaya başladığı dostlar bir yana halk onlara benzer yerli ve ileri kurumları kendiliğinden istemeğe başlıyor. Bunun bir örneğini vereyim size :

Devrim Ocaklarının Kocaelinin Akmeşe nahiye merkezinde düzenlediği bir şenlikte bulundum. Bu şenlikte köylülere mikrofon başında söz verildi. Bir çok dertlerini ortaya döken köylüler en çok okulsuzluktan yakındılar. Bir köylü: «Ortaokul da istiyoruz ama kasabadaki gibi değil, dedi; orada okuyanlar bizi bırakıp gidiyorlar, gidemeyenler de bir işe yaramıyor, unutup gidiyor öğrendiklerini. Bizim orta okul

bir sanat ta öğretmeli ki çocuklarımız bilgileriyle burada geçimlerini sağlasın aramızda kalabilsinler.» Bunu söyleyen köylü okur yazar bile değildi, ve kendisini yüzlerce köylü alkışladı. Bu alkışlar, başımızdakilerin vaitlerinden daha umut vericidir. Köy Enstitüleri için de demokrasinin geleceği için de.

(Vatan 27.8.1962)

memleket kalkınması ve aydınlar

Behice Boran

I. Kalkınma dâvamız bir «Kadro» dâvası mıdır ?

Memleketimizin 1950 - 60 arası esas meselesi «rejim dâvası» olarak görüldü; çare olarak da «hukuk devleti» ni ve «batı anlamında demokrasi» yi memlekete yerleştirmek tezi savunuldu.

27 Mayıs ihtilâlinden sonra bu düşünce ile yeni Anayasa yapıldı. Bütün mesele iktidarda olanların ellerinde tuttukları siyasî kuvveti kötüye kullanmalarına, partizanlığa, mâni olmak gibi görülüyor, iktidar hukuk kaideleriyle sınırlanır, disiplin altına alınırsa esas mesele halledilmiş olur, sanılıyordu. İşte o zaman muhalefet ve basın serbestçe vazifesini görür, vatandaş hakları baskı ve müdahaleden kurtulur, ortalık gül gülistanlık olurdu.

Seçimlerden sonra iktidar askerî idareden sivil idareye geçince bir de görüldü ki memleketin siyasî düzeninde pek değişmiş bir şey yoktur, eski hal hemen hemen bütün belirtileriyle yeniden su üstüne çıkmıştır. Meseleyi bir hukuk düzeni, kanunlar meselesi olarak görmenin ve anlamanın yanlışlığı apaçık belirmiştir.

Şimdi bir kısım aydınlarımıza memleket şöyle bir çıkmaz içinde görünüyor :

1 — Anayasa «demokrasi içinde hızla kalkınma» için gerekli hukukî temelleri atmış vatandaşa demokratik siyasî ve sosyal hakları tanımış bulunuyor.

2 — Ama bu hak ve hürriyetlerin ve kalkınma imkânlarının pratikte gerçekleşmesi bir takım ekonomik ve sosyal reformların başarılmasını gerektiriyor.

3 — Oysa mevcut partilerde kontrol mevkilerini bu reformları kendi çıkarlarına uygun bulmayan sosyal sınıfların adamları tutmuş bulunduğundan, bunlar halkın cahilli-

ğini ve geri eğilimlerini sömürerek, ekonomik baskı ve oy avcılığı ile kendi temsilcilerini parlamentoya seçtiriyorlar. Bu şekilde meydana gelen Meclis ve hükûmet de temel meselelere el atacak yerde politika oyunlarıyla vakit geçiriyor.

Kısacası, ünlü deyimle «halk tarafından ve halk yararına bir halk idaresi» olan demokrasi bizde bugünkü şekliyle halk aleyhine bir netice veriyor. Demokrasinin gerektirdiği seçim usulünün uygulanması demokrasinin gerçekleşmesine ve yerleşmesine engel oluyor.

Öyleyse bu fasit daireyi kırmak gerek. İşbaşına «çirkin politikacılar» değil aydın, bilgili, memleket meselelerini ehliyetle halledebilcek vasıfta bir «kadro» geçmelidir. Bütün mesele, bir kaç yüz ya da bir kaç bin idealist aydından müteşekkil küçük bir kadronun silâh kuvvetiyle iktidara gelip yine silâh kuvvetiyle iktidarda kalarak memleket meselelerini kısa yoldan ve temelinden halletmesi olarak görülüyor.

Bir çoklarına ilk bakışta bu cazip, mümkün, hattâ tek çıkar yol gibi görünüyor. Ama böyleleri şu soruların üzerinde gerektiği kadar önemle durmuyor ve bunları doğru cevaplandırmıyorlar : 27 Mayıs ihtilâlinden sonra bu neden mümkün olmadı ? 22 Şubat teşebbüsü neden daha büyük bir bozguna uğradı ? Artık muşhur olan deyimle neden «27 Mayıs'ta fırsat kaçırıldı ?»

Bu soruları şu ya da bu kişisel olayla, kötü tesadüflerle, sübjektif faktörlerle cevaplandırmak yetersizdir. Meseleyi daha da derinlemesine sosyolojik bakımdan ele almak gerekir.

Bir kez aydın ve idareci «kadro» yu toplum hayatının ve şartlarının dışında ve toplumun gidişine dıştan tesir edebilir bağımsız bir faktör olarak görmek yanlıştır. Kadroların yetişmesi ve yetişen kadroların vasıfları ve ehliyeti toplum şartlarına bağlıdır. Bir toplumda ilerici akım ve hareketler, bilim hayatı ne kadar gelişmişse ve aydınlar bu akım ve hareketlerde ne derece aktif olursa kadrolar da o derece aydın, ilerici ve bilimli olurlar. 27 Mayısta ve sonraları istenilen ve gereken vasıfta ve kuvvette bir kadro çıkıp işlere

el komadıysa böyle bir kadro yoktu veya çok yetersizdi de ondan Toplumdaki karşılıklı sebep - netice zincirlemesinde «kadro» bağımsız bir faktör değil bağımlı, «tâbi» bir faktördür.

İkinci sosyolojik gerçek şu: Mevcut kadroların bildikleri ve yettikleri kadar olsun bir iş başarabilmesi için mutlaka toplum hayatının ve gelişmesinin tâbi olduğu kanunlara uygun hareket etmeleri şarttır. Bazı tarihî vaziytlerde yalnız silâh kuvvetiyle iktidara gelinebilir ama yalnız silâh kuvvetiyle iktidarda kalınamaz. İktidarlar ergeç, ister istemez, toplumdaki nüfuzlu gruplara -sosyal sınıflara- dayanırlar. İyi niyetli, ama politikada tecrübesiz ihtilâlci kadro çok geçmeden mevcut sistemdeki nüfuzlu çevrelerin, üst sınıfların, tesiri altında kalırlar iktisaden kuvvetli sınıflar ağır basarlar ve bu çevrelerin politikada, basında, akademik karyerde itibarlı ve şöhretli sözcüleri vardır; bunlar genç ihtilâlcilerin omuzbaşında durup öğüt verirler. Zaten, yukarıda kadroların yetişmesi konusunda belirttiklerimize göre, sadece silâh kuvvetiyle iktidarı ele alan ihtilâlci kadro da fikir, bilgi ve politik formasyon bakımından yeterli değildir ve bu telkinlerin tesirinde kalmaya esasen istidatlıdır. Bu şartlar altında çok atak başlayan ihtilâl hareketinin ateşi yavaş yavaş söner, devlet mekanizmasının giriftliği, bürokrasi içinde eski düzen çok bir şey değişmeden devam eder ve «fırsat kaçırılmış» olur.

II. Halkın yararına bir idâre nasıl gerçekleşebilir ?

Bizim yeni «kadrocular»ın şöyle düşündükleri anlaşılıyor : Silâh kuvvetiyle iktidara gelen kadro halkın yararına reformlar yaparak halkın desteğini kazanır, böylece iktidarı halka dayandırmış oluruz.

Sıkı disiplinli küçük bir grubun iktidarı zorla ele geçirip halk yararına reformlarla halka idareyi benimsetmesi fikri reformcu ve ihtilâlci hareketler tarihinde eskiden beri vardır, ama mantığa uygun gibi görünen bu düşünce sosyolojik gerçeklere aykırıdır.

İlkin, iktidara geçtikten sonra yolunu şaşırmıyacak gerçekten halkçı ve ilerici kadroların ancak ilerici halk hare-

ketleri ve teşekkülleri içinde yetişeceğini bir kez daha hatırlatalım.

İkincisi, halkın yararına olan reformları halkın desteklemesi ne demektir? Halkın yapılanları beğenmesi, benimsemesi, hiç değilse direnmemesi mi? Ama uzun, vadeli bir zaman bölümü bakımından halkın yararına olan reformların -taassup ve gericilikle mücadeleden toprak reformuna kadar her ileri hareketin- ilk ağızda halkın hoşuna gitmiyecek, kısa vadeli çıkarlarına ya da inançlarına aykırı sayacağı tarafları olacaktır. Halkın belki de çoğunluğu, özellikle köylü ve küçük kasaba halkı bu reformların kendi yararlarına olduğunu kolayca anlıyamıyacaktır.

Üçüncüsü halk direnmese bile halkın sadece pasif desteği bir halk idaresini ayakta tutmak için yeter değildir. Halkın, daha doğrusu, halk dediğimiz büyük amorf kitlenin içinden farklılaşıp bölünerek meydana gelen sınıfların, başta işçi sınıfı olmak üzere, bu idareyi aktif olarak desteklemeleri seslerini duyurmaları, idareye fiilen katılmaları şarttır. Bu, iki sebepten lüzumludur:

1 — Yapılacak reformlar, nazarî olarak faydalı, uygun, mantıkî görünen tedbirler, plânlar olamaz. Denenmiş bilimsel bilgiye dayanan nazariye bile bize ancak genel, ana hedef ve ana prensipleri verir. Bunların bir topluma uygulanma şekilleri o toplumun şartlarına bağlıdır; bu toplum şartlarından bir ve başlıcası da halkın, emekçi yığınların durumudur. İdareci kadro bir taraftan halkın hem maddî hayat şartlarını, hem de his ve düşüncelerini öğrenmek ve bilmek, diğer taraftan da halk yığınlarını eldeki bütün imkânlarla eğitmek, şuurlandırmak, reformlara hazırlamak zorundadır. Halkın politik eğitimi, uyarılması ve hazırlanması ise, en kısa ve pratik yol olarak, teşkilâtlandırma ile mümkündür. Demokratik bir toplum baştan başa teşkilâtlanmış bir toplumdur Halkçı bir idarede halk yığınları ile idareci kadrolar arasında karşılıklı serbest ve kuvvetli bir alışveriş, bir etkileme şarttır; bu ise ancak halk sınıflarının teşkilâtlanması ile mümkündür. Halkın yararına bir idare ancak halkın, emekçi yığınların kuvvetle teşkilâtlanıp mem-

leketin politik hayatında aktif, tesirli bir rol oynadığı idare olabilir.

2 — Halkın politik bakımdan teşkilâtlı ve aktif olması başka bir sebeple de zorunludur. Silâh kuvvetiyle iktidarı ele alan kadronun memleketi halk yararına idare etmesi bu kadroyu teşkil eden elemanların kişisel namusuna, meziyetlerine, idealistliğine bırakılamaz. Bu da sosyolojik ve sosyal - psikolojik kanunlara aykırı düşer. Bir kez insanın kişiliği ömrü boyunca değişmez mutlak bir kemiyet değildir kişilik insanın içinde bulunduğu şartlara göre değişebilir ve çoğu zaman değişir de. Sonra sosyal meseleler yine sosyal vasıta ve tedbirlerle çözümlenir, kişisel faktörlerle değil. Ferd ancak sosyal gruplar içinde ve sosyal kanunlar uyarınca hareket etmek suretiyle topluma tesir edebilir. Kaldı ki namuslu, idealist hattâ bilgili olmak yanlış hareketleri önlemeye hiç de yetmiyor. Bütün bu iyi vasıflarına rağmen insan yanılabilir, hele iktidar koltuğuna oturunca... Kadroların yolunu şaşırmamalarının en tesirli garantisi kadrolarla halk arasında yukarıda sözünü ettiğimiz teşkilâtlı, karşılıklı tesirler sisteminin işlemesidir.

Kendilerini iktidara aday gören kadrolar gerçekten bilgili iseler şu sosyolojik gerçeği bilmeleri gerekir: Sosyal meselelerin, sosyal kanunların şuuruna, bilgisine sahip olmak insanı bu kanunlardan müstakil kılmaz. Şuurlu olarak teşkilâtlandırılmış, plânlı bir cemiyette dahi sosyal kanunlar işlemektedir. Bu kanunlara göre, akademik tahsil ve kitap bilgisiyle toplumda lider, idareci kadro olunamaz. Bilgi lüzumlu bir şarttır ama, kendi başına yeterli değildir. Liderler ve kadrolar aksiyon içinde, sosyal hareket içinde yetişir. Aydınlar aksiyon içinde yer alarak bir taraftan yığınları eğitmiş, aydınlatmış ilerletmiş olurlar, diğer taraftan da bilgilerini pratikte deneyerek ve liderliğin gerektirdiği mesuliyetleri yüklenip cesaretli görünerek kendi kişiliklerini geliştirmiş pekleştirmiş, hattâ ona yeni vasıflar kazandırmış olurlar. Kısacası, aksiyon içinde aydın hem halkı, hem kendi kendisini eğitmiş olur.

Aydın kadrolar böyle kitle hareketleri içinde çalışıp denenerek yetişir, yönetici mevkilere erişir ve kitlelerle yöne-

tici kadrolar arasında yukarıda sözünü ettiğimiz karşılıklı etkiler sistemi işlerse o zaman demokratik seçim bilgisizliği geriliği ve fakirliği içinde kendi haline bırakılmış kitlelerin zaman zaman verdikleri pasif oylar toplamı olmaktan çıkar, fasit daire kırılmış olur.

III. Demokratik gelişme ve aydınlarımız.

Şurası gariptir ki, bugünkü «şeklî» demokrasiden şikâyetçi eli kalem tutar aydınlarımız arasında bu işaret ettiğimiz şekilde aksiyona geçmek, kitlelerin hareketine katılıp aydınlatıcı ve ileri götürücü bir rol oynamak teşebbüsü hemen hiç görülmüyor. Oysa bütün şikâyet ve tenkitlere rağmen 1960'dan bu yana demokratik teşkilâtlanma ve hareket imkânları 1946—1960 devresine kıyasla bir hayli daha geniştir.

Acı da olsa açıkça söyliyelim ki, şekli demokrasiden şikâyetçi olan yazar aydınlarımız bu güdük demokrasinin dahi sağladığı imkânları gereği gibi kullanmaktan korkuyorlar. Elbette, halk yığınlarının, emekçilerin içine girip çalışmak bir sosyal hareketi teşkilâtlandırmak, geliştirmek ve yönetmek zordur ; zor, yorucu ve... tehlikeli bir iştir! Haftada bir makale ya da günde bir fıkra çizişdirerek kafanı, hattâ hayatını bu işe vereceksin. Üstelik de bütün antidemokratik, faşist menşeli kununlar yürürlükte... Sömürücü ve gerici çevreler saldırı halinde... Ötedenberi her ileri hareketi bastırmak için kullanılmış taktikler yine ellerde hazır bekliyor...

Onun için meseleyi bir «Kadro» aksiyona, yani teşkilâtlı, demokratik mücadele yolunda demokrasiyi geliştirmek ve gerçekleştirmek işine hiç yanaşmazsın. Teker teker sorsanız : «Ben hareketin dışında kalırsam, böyle daha faydalı olurum» derler. Hareketin dışında kalarak harekete faydalı olmak! Genel formül bu. Hayat şartları icabı ister istemez hareketin içinde olan işçiler, emekçiler, halk, kendi başının çaresine baksın.

Yazar aydınlarımızdan diğer bir kısmı da silâh kuvvetine dayanan bir kadrodan meded umar görünmektedir. Menşei ile halkçı, tarihsel gelenekleriyle devrimci olan

ordumuzun genç ilerici elemanları rizikolara girerek iktidarı ele geçirsin ve sonra da bu çok bilgili aydınlarımıza «Buyurun, gelin memleketi idare edin!» desinler. Böylece uzun boylu uğraşıp yorulmadan ve mücadeleyi göze almaksızın bu çok bilgili, uzman, idealist, halkçı, ilerici; ilh., aydınlarımız memleketin yönetici kadrosu oluversinler. Kolay bir devrim!

Oysa hangi memlekette aydınlar böyle beleşten bir mirasa konmuştur? Demokratik hak ve hürriyetlerin temel sosyal reformların gerçekleşmesi hangi memlekette mücadelesiz, rizikosuz, yorulmadan «Armut piş...» misali olmuştur? Bugün kalemimizin ucuna geliveren o demokratik hak ve hürriyetler uğruna çeşitli memleketlerde ne uzun, ne çetin, ne yıpratıcı mücadeleler olmuş, ne büyük fedakârlıklara katlanılmış. Şimdi bile bunların korunması ve genişletilmesi için mücadele devam etmiyor mu?

Bu aydınlarımız yanıp yakınmakla yetindikleri sırada, mevcut imkânlardan faydalanarak demokratik bir mücadele hareketini yürüten ve teşkilâtlandıran yine şu cehaletini pek horladığımız halkın bir kısmıdır. Halk dediğimiz büyük kitlenin, tarihi ve sosyal nitelikleri bakımından en uyanık ve ilerici kısmı olan işçiler ilk bağımsız, belirli bir görüşe dayanan partiyi kurdular memleketimizde, mitingler, yürüyüşler, basın toplantıları ve bildirilerle sürekli faaliyet göstererek halk oyuna seslerini duyuruyorlar. Ve işçiler sadece kendi haklarını savunmuyorlar, toprak reformundan eğitime kadar bütün memleket meselelerinde görüşlerini gayet açık, kesin ve isabetli bir şekilde belirtiyorlar. Memleketin kalkınması konusunda işçiler teşkilatlı, şuurlu, sesini duyuran tek ileri kuvvet olarak beliriyor.

Bizde işçi sınıfının bu uyanık dinamik durumu esasen bilinen bir gerçeği bir kere daha teyit ediyor: O da tarihsel ve sosyal niteliği neticesi işçi sınıfının modern toplumların en ilerici, en dinamik sınıfı olduğudur. Bizim gibi işçi sınıfının ve genellikle halk yığınlarının bugüne kadar aydınlardan hemen hemen hiç yardım görmediği, kendi kaderine bırakıldığı bir memlekette bile işçi sınıfının bu derece uyanık enerjik ve bilgili evet bilgili oluşu, işaret ettiğimiz

tarihsel ve sosyal gerçeğin ne kadar ağır bastığını gösteriyor. İlerici, memleket ve millet sever aydın yazarlarımız faydasız şikâyetlerden ya da gerçekleşmiyecek hayallerden vazgeçip, esasen belirmiş ve günden gün gelişmekte olan bu sosyal kuvvetin içinde yer almalı, bu hareketi genişletmek, yaymak ve kuvvetlendirmek için çalışmalıdır. Sonra şu da unutulmamalıdır ki, politik aksiyona geçmek için antidemokratik kanunların kalkmasını beklemek biraz da atı arabanın ardına koşmak gibidir. Bu kanunların kalkmasının ve Anayasanın tanıdığı demokratik hak ve hürriyetlerin gerçekleşmesinin bir şartı da memleketteki bütün ilerici kuvvetlerin işçi sınıfının politik hareketine bağlanarak, ya da hiç değilse onu destekliyerek ve onunla birlikte yürüyerek demokratik mücadeleye girmesidir.

Bugün antidemokratik kanunlar yürürlükte olduğu halde memlekette daha geniş bir hürryet havası eriyorsa bunu işbaşındakilerin hoşgörürlüğü ile açıklamak yetersizdir. Altta yatan sebep bugün memleketin ilerici kuvvetlerinin daha gelişmiş halkın baskıya ve zora karşı direnir hale gelmiş, eski düzenin sökmiyeceği az çok anlaşılmış olmasıdır. Demokratik hak ve hürriyetlerin gerçek garantisi toplumdaki ileri kuvvetlerin ve halkın politik gücüdür. «27 Mayısta fırsat kaçırıldı» diyen aydınlarımız asıl şimdi, mevcut imkânları gereği gibi kullanmamak ve kanun çerçevesinde mücadeleyi göze almamakla fırsatı kaçırmakta dırlar. Bu fırsat kaçırılır ve bugünkü rejim çökerse, apaçık faşist bir diktatorya ihtimali bir «seçkin aydınlar kadrosunun idareyi alması» ihtimalinden çok daha kuvvetlidir.

(Vatan 2 Eylül 1962)

ihanete uğrayan devrim

Leon Trotsky

Aşağıya koyduğumuz yazı, yakında Çağdaş Politika Sorunları adıyla ÇAN YAYINLARI arasında çıkacak olan kitaptan alınmıştır. Bu kitapta çağımızın demokrasi, faşizm, sosyalizm ve federalizm gibi başlıca sorunları türlü düşünür, filozof ve tarihçilerin yazıları deneme ve eleştirileri ile değerlendirilmiştir. Gaétan Picon'un aydınlık yorumlarıyla birbirine bağlanan bu denemelerin yazarları sırasıyla şunladır: Charles Maurras, George Sorel, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Lenine, Staline, Mao - Tse - Tung, Leon Trotsky, Tito, Raymond Aron, Dominique Parodi, Alain, Walter Lippmann, İan Mikardo, James Brunham, Reinhold Niebuhr, Denis de Rougement.

YENİ UFUKLAR

Sovyet devletinin özü ne türlü yorumlanırsa yorumlansın, şurası su götürmez: İlk yirmi yılında bu devlet yok olmaktan çok uzaktır. Henüz yok olmaya bile başlamamıştır. Daha kötüsü, bu devlet tarihte eşi görülmedik bir baskı makinesi haline gelmiştir. Bürokrasi ortadan kalkacak yerde, yığınları avucunun içinde tutan ve kimseye hesap vermiyen bir güç olmuştur. Ordu, silâhlanan halka yerini bırakacak yerde, imtiyazlı bir subaylar kastı kurmuş ve bir sürü mareşaller peydahlamıştır. Oysa, «silâhla diktatoryasını kuran kalk» S.S.C.B. inde bir bıçak taşımak hakkından bile yoksundur. Marx, Engels ve Lenin'in İşçi devleti şeması ile bugün Staline'in başında bulunduğu devlet arasındaki baş döndürücü ayrılığı en çoşkun hayaller bile kavrıyamaz. Bir yandan Lenin'in eserlerini yeniden basarken (keserek, bo-

zarak, tabii), S.S.C.B.'nin bugünkü başları ve ideoloji temsilcileri programla gerçek arasındaki bu büyük ayrılığın nedenlerini araştırmıyorlar bile. Onların yerine biz yapmaya çalışalım bu işi.

İşçi diktatoryası burjuva ve kapitalist toplumlar arasında bir köprüdür. Özü gereği, geçici bir nitelik taşır. Diktatoryayı gerçekleştiren devletin başlıca işi bir yandan kendi kendini yıkmaya doğru gitmektedir. Bu yıkma işi ne ölçüde yerine getirilirse ana düşünce de o ölçüde gerçekleştirilmiş olur diyebiliriz: Bu düşünceyse, sınıfsız ve çıkar çatışmalarından uzak bir toplumun kurulmasıdır. Oysa bürokratlıkla sosyal dirlik düzenlik birbiriyle ters orantılıdır.

Engels, Dubring'e karşı ünlü polemiğinde şunları yazıyordu: «sınıf baskısı ile birlikte bugünkü üretimdeki anarşinin yarattığı tekçil yaşama savaşı, bu savaştan doğan çatışmalar ve aşırılıklar ortadan kalkınca, baskıya lüzum kalmıyacak, devletin özel bir boyun eydirme gücüne daha az ihtiyaç olacaktır.» Bir düşüncenin softası candarmasız bir dünya düşünemez. Aslında insan, tabiatı dizginleyemediği sürece, candarma insanı dizginleyecektir. Devletin ortadan kalkması için «sınıf baskısının ve tekçil yaşama savaşının ortadan kalkması gerekir.» Engels bu iki koşulu bir koşulda toplar: Sosyal rejimlerin gelişmesinde bu on yılın sözü edilemez. Devrimlerin yükünü omuzlarında taşıyan kuşaklar her şeyi bir başka gözle görürler. Herkesin herkesle savaşması kapitalist anarşiden doğar, orası doğru. Ama, üretim araçlarının sosyalleştirilmesi, tekçil yaşama savaşını kendiliğinden kaldırmaz ortadan. Sorunun can damarı da budur.

Sosyalist devlet Amerika'da, en ilerlemiş kapitalizmin temelleri üstünde bile, herkese gerekli olanı yeterince veremiyecek, onun için de herkes, mümkün olduğu kadar, çok üretmeğe zorlanacaktır. Bu durumda, ister istemez, dürtükleyici bir yol tutacak ve kapitalizmin iş gördürme yöntemlerine, onları değiştirip yumuşatarak da olsa, başvuracaktır. Bu konuda Marx 1875'de şunları söylüyordu:« Komünist toplum, uzun doğum sancılarından sonra kapitalist toplumdan çıkarken kuşandığı biçimde, ister istemez, burjuva hu-

kukunu benimsiyecektir. Hukuk hiç bir zaman ekonomik rejimin gerektirdiği kültür gelişmesinin üstüne yükselemez.» Lenin bu önemli satırları yorumlarken şunu ekler: «Tüketim maddelerinin dağıtılması konusunda burjuva hukuku, ister istemez, bir burjuva devletini gerektirir. Çünkü, kurallarını zorla kabul ettiren bir baskı olmadıkça hukuk hiç bir şey değildir. Öyle görülüyor ki, burjuva hukuku bir süre komünizmin bağrında yaşayacaktır. Hattâ, burjuvazisiz bir burjuva devletinin arda kalacağı bile söylenebilir!» Günümüz Rus politikacılarının hiç bilmediği bu önemli düşünce, bugünkü sovyet devletinin özünü kavramakta en büyük rolü oynıyacaktır. Toplumun sosyalist bir düzene sokulmasını amaç edinen devlet, eşitsizliği, yani, azınlığın üstünlüğünü kabul ettirmek zorunda olduğu için, burjuvazisiz bir burjuva devleti olmak zorundadır azçok. Bu sözlerde ne bir övgü ne de bir kötüleme vardır. Her şeye adını veriyoruz sadece.

Burjuvazinin dağıtım kuralları para gücünün artışını çabuklaştırmakla, sosyalist amaçlara hizmet ederler, ister istemez. Ama, devlette de hemen bir ikilik doğar : Bu devlet, üretim araçlarını kollektif bir mülk olarak savunduğu ölçüde sosyalist, malların kapitalist değer ölçülerine göre dağıtılmasını, bu olaydan doğacak bütün sonuçlarla birlikte kabul ettiği sürece burjuvadır. Bu kadar çelişmeli bir tanıtım dogmatikleri ve skolastikleri belki üretecektir. Ne yapalım ki, onları üzmeyelim diye, bu gerçeği değiştiremeyiz.

İşçi devletinin alacağı son biçim, burjuva ve sosyalist eğilimleri arasındaki değişken ilişkilere bağlıdır. Sosyalist eğilimlerin zaferi candarmanın ortadan kalkması, bir başka deyimle, devletin, kendi kendini yöneten bir toplum içinde erimesi demek olmalıdır. Bu kadarını söylemek, sovyet bürokrasisinin bugünkü ve yarınki durumunun büyük önemini ortaya koymaya yeter.

Lenin bütün kültürüyle Marx'ın düşüncesine en zengin biçimini verdiği için, gelecek zorlukların, kendi rastladığı ve ileride raslanacak güçlüklerin kaynağını açıklamış oluyor. Burjivazisiz bir burjuva devletinin gerçek bir sovyet demokrasisiyle uzlaşamıyacağı anlaşıldı. Devletin görevle-

rindeki ikilik, elbet, yapısında da kendini gösterecekti. Teorinin gereğince ve aydınlıkla kestiremediğini denemeler ortaya koydu. «Silâhlanmış işçiler devleti» sosyalleştirilmiş mülkü devrim düşmanlarına karşı korumakta ne kadar başarılı olursa olsun, tüketim alanındaki işsizliği gidermeğe gelince iş değişiyor. İmtiyazları olmıyanlar imtiyazlar yaratmaya ve onları koruma yoluna gitmiyorlar. Çoğunluk azınlığın imtiyazlarına göz dikemiyor.« Burjuva hukuku»nu korumak için işçi devleti burjuva tipi bir mekanizma kurmak, kısacası, candarmaya dönmek zorunda kalıyor; tabii, candarmaya yeni bir üniforma giydirecek.

Böylece, bolşevik programıyla sovyet gerçeği arasındaki temelden çelişmeyi kavramaya doğru ilk adımı atmış oluyoruz. Eğer devlet, git gide yok olacak yerde, git gide daha zorba oluyorsa, eğer işçi sınıfının temsilcileri bürokIaştırıyorsa ve bürokrasi yenileşen toplumun tepesine biniyorsa, bunun nedenleri, geçmiş psikolojik kalıntıları gibi ikinci derecedeki nedenlerden değildir. Asil neden, gerçek eşitliği sağlama imkânsızlığı karşısında imtiyazlı bir azınlık yaratmak ve onu yaşatmak zorunluğu dur.

Çev.: S. Syuboğlu - V. Günyol

Pestalozzi Politikası

Fransız Devrimi ve Pestalozzi hakkındaki eserleriyle ün kazanmış olan İsviçreli arşivist ve tarihçi Alferd Rufer'in «Der Zwinglibund» adlı dergide çıkan ve Pestalozzi'nin siyasî kişiliği üzerine ışık tutan yazılarının birincisini aşağıda veriyoruz.

Alfred Rufer

Pestalozzi'nin politika alanındaki görüşleri ve yazıları dört döneme ayrılabilir. Birincisi Fransız Devriminden önceki on yılı kaplar, ikincisi bu Devrimin süresini, üçüncüsü bir ve bölünmez Helvetia Cumhuriyeti çağını (1782-1803), dördüncü ve sonuncusu ise bu cumhuriyetten sonraki zamanı. Pestalozzi'nin bu dört dönemde ele aldığı sorunlar o kadar çoktur ki, bunların ancak kısa bir özetini çıkarabileceğim burda.

Neuhof deneyi başarısızlıkla sona erince, parasız pulsuz kalan Pestalozzi bundan böyle kalemini yoksulları, kimsesizleri ve ezilenleri savunmaya kullanmak «kararını verdi. En aşağı halk sınıflarının maddece, ruhca ve ahlâkca düşkünlüğünü, yoksulluğun yaygınlığını, ailenin dağılışını, çoğu ana babanın çocuk yetiştirmedeki yetersizliğini, başıboş kalan çocukların tembelliğe, hırsızlığa ve dilenciliğe kaydıklarını, karanlığın, cehaletin, sefaletin ve suçluluğun alıp yürüdüğünü görüyor.

Memleketi kaplıyan fakirliğin kaynağına inmek istiyor. Bakıyor ki başlıca nedenini akılsızca yürütülen iktisatta aramak gerek. Toprak çok az verim veriyor. Halâ yürürlükte olan geleneksel tarım usulleri, derebeylikten kalma öşür ve vergi sistemi köylüyü toprağını verimli olarak işlemekten alıkoymaktadır. Kilise ya da belediyelere ait kamusal topraklar da eski usullerle işlenmekte ve yeterince üretim sağlamamaktadır. İsviçrenin nüfusu bir bu-

çuk milyonu geçmediği halde, tarım ancak halkın yarısını besliyebilmekte, öbür yarısı gündelikçi olarak çalışmakta, iplikçilik, dokumacılık ve yabancı devletlere ücretli askerlik hizmetleri yapmakla geçinebilmektedir.

İsviçre endüstrisi 18 nci yüzyılda epey gelişmiştir, ama onu da birçok engeller tam bir ilerilikten alıkoymaktadır. Zürich, Basel, Schaffhausen gibi güçlü birkaç büyük şehir ticaret ve zanaati tekellerinde tutup ondan yalnız kendi hemşerilerini faydalandırmakta, öyle ki iplik ve kumaş dokumacılığıyla geçinen köylüler ham maddelerini şehirden almak ve yine şehire satmak zorundadırlar. Başka yerlerde endüstri mamullerinin alış verişi serbest ise de, dokumacılar ücretlerini donduran manifaturacılara bağlıdırlar.

Yoksulluğun başka bir nedenini de yasalarda, özellikle adalet mekanizmasında görüyor Pestalozzi. Yargıçlık idare memurlarının elinde olduğundan, bunların tarafsızca yargılamalarına imkân yoktur. Yargıçlar görevlerini kötüye kullanıp suçu bir gelir kaynağı sayıyorlar. Barbarca hükümler sanıklara yapılan kötü muamele ile adalet her bakımdan kötü etkili, suçu geliştiren bir kurumdur. Pestalozzi bu yoldan daha da ileri gidiyor, diyor ki, kişisel varlık yurttaşlar arasındaki suçluluğun başlıca kaynağıdır. Suçluluğu sosyal bir hastalık sayıp, özellikle çocuk öldürmenin toplum düzeniyle ve toplumsal ahlâkla ilgili bir suç olduğunu ileri sürüyor.

Bu dertlerin bir kaynağını da devlet, kilise ve yüksek toplum sınıflarının aşağı halk tabakalarıyla uğraşmamalarında, onları aydınlatmak, yetiştirmek için hiçbir çaba göstermemelerinde görüyor. Dullara, yetimlere yeterince bakılmamaktadır. Sadaka dağıtma sistemi belki yoksulların aç kalmasını önlüyor, ama yoksulluğu ortadan kaldırmak, derde kaynağında devâ bulmak yolunu tutmuyor. Köylerde öğretim eğitim her bakımdan geridir. Üst sınıflar sert, bencil, çıkarcı, yalancıktan dindar ve görünürde namusludurlar. Kısacası, eski devlet biçimi bir polis ve sınıf devletidir, baştaki sınıflar bu devlet düzenini kendileri için benimseyip, ondan çıkar sağlamağa bakmaktalar, sağladıkla-

rı faydaların hiçbirini halk tabakalarıyla paylaşmaya yanaşmamaktadırlar.

Toplum bedenindeki hastalığın ve sebeplerinin teşhisi Pestalozzi'nin yazılarının ancak bir yanıdır. Öbür yanı, bu hastalıklardan kurtulma çarelerini sayıp dökenidir. Gösterdiği çareler herşeyden önce ekonomiktir. Devletin başlıca görevi tarımı ve endüstriyi geliştirmektir, der. İsviçre gibi yurttaşlarını daha iyi beslemek için üretimini artırmak zorunda olan bir memleket bu kurala çok önem vermelidir. Yapılacak işler şunlardır. Şehir tekelciliğini ortadan kaldırmak ve ticareti, zananatı hürriyet temellerine dayandırmak, rekabeti serbest bırakmak, tarım alınında öşür ve toprak vergilerini kaldırılmak, kamu topraklarını dağıtmak, böylece fakir ve topraksız her köylüyü bir toprak parçasına kavuşturmak ve onun daha verimli üretme çareleriyle işliyebilmesini sağlamak. Pestalozzi daha da öteye giderek, uzmanlar topluluğunu tarımla endüstri nasıl geliştirilir, teknikle ulaştırma koşulları nasıl düzeltilir, köylüyle işçinin bilgi seviyesi nasıl yükseltilebilir diye düşünmeye ve yol göstermeye çağırıyor.

Gözettiği ekonomik yenlik gerçekleşirse, millî üretimin de artacağı, böylelikle halkın maddî durumunun da düzeleceği kanısındadır.

Daha öte, bir de genel varlık vergisinin konmasını istiyor; o günedek devleti geçindiren köylüydü, şehirliler, kapitalistler, tüccarlar vergi ödemezdi. Bu sınıfların vergi yüksüzlüğü kalksın diyor, ama buna karşılık ancak geçimi sağlıyan kazançtan da vergi kesilmesin, asıl vergi yükünü büyük mülk sahipleri taşısın.

Bundan başka, Pestalozzi İsviçreninki gibi daha çok endüstriye dayanan bir memleket endüstrisinin milletlerarası iktisatla sıkı sıkıya bağlı olduğunu da bilir. Bu bakımdansa büyük devletlerin güttüğü ticaret politikasından haklı olarak kaygılanır. Avusturya gümrüklerini kapalı tutmakta direniyor, İsviçrenin sıkı politik ve ekonomik bağlarla bağlı olduğu Fransa da aynı yoldan gidiyordu. 10 temmuz 1785'te Fransa İsviçre mallarına gümrükleri kapayıp da, alışveriş durunca, ücretler % 30 oranında yükse-

lip birçok ticaret yerleri iflâs edince, Pestalozzi Fransaya yanlış bir politika güttüğünü, komşusunu batırmakla kendi varlığını kuruyamıyacağını anlatmaya girişti. İsviçre ham baddelerinin çoğunu Fransadan satın alıyordu, işledikten sonra bunların hepsini Fransaya satmıyor, ayrıca Fransız endüstrisinin üretiminden de faydalanıyordu. Bu karşılıklı alış verişte İsviçreden çok Fransa kazançlı çıkıyordu. Pestalozzi Fransızlara anlattı ki, İsviçreli müşterilerinin satın alma gücünü zayıflatmakla kendi kendine zarar vereceklerdi.

Pestalozzi burada alış veriş serbestliği ve iki memleketin ekonomik dayanışmasını savunduğu gibi, bu görüşü bütün Avrupa milletlerine de yaymaya çalışmıştır. 1790 ile 1792 yılları arasında yayınlanan «Lienhard und Gertrud» kitabının ikinci baskısında insanların da devletlerin de mutluluğu akıllıca kurulmuş ekonomik temellere dayanır der. Avrupaya ihtarda bulunur, Avrupa devletleri birbirine el uzatmaz, birbirini desteklemezse, bolluk eski dünyadan yeni dünyaya geçecek, Avrupanın bütün iyi yanlarını benimseyip, çılgınlıklarını almıyan Birleşik Amerika devletleri zengin olacaktır. Falcı sözü bu! Pestalozzi bu görüşüyle kapalı ve tekelci ticaret rejimlerini batırıyor, ama aynı zamanda savaş düşmanlığını dile getiriyor ve Avrupanın ancak barış ve dayanışmayla çöküntüden kurtulabileceğini ileri sürüyor.

Gerçek ve mutlu bir ev aile düzeni ancak sağlam ve güclü ekonomik bir düzen üzerine kurulabilir. İnsanı yoksulluk ve açlıktan koruyan ekonomik güven her türlü ileriliğin temelindedir. Çünkü, der Pestalozzi, «insan yoksulluğun bataklığında insan olamaz» ve «yaradılıştan gelme yüksek duygular yoksulun yüreğinde yok olup gider, çünkü yoksulluğundan duyduğu sürekli utanç her türlü zevkten yoksun kalmasına yol açtığı gibi, yetilerini, güclerini ve haklarını tanımasını da önler». Kanun kurucusunun başlıca işi «dünya nimetlerinden kimseyi yoksun bırakmamaktır, çünkü bunlar herkese yetecek kadar boldur». Her insan ekmeğini ve emeğinin karşılığını alabilmeli, bu, devletin ona sağlıyacağı ilk ve en önemli haktır. Pestalozzi bu

görüşüyle devlete bir görev yüklüyor: Ekonomik politik ve düşünsel alanda güclü olana karşı zayıfı korumak görevi. Devlet kiminin fazla bolluk içinde yaşamasını, kiminin de yoksulluk içinde kıvranmasını önlemelidir. Pestalozzi komünist değildir, kişisel varlığı ortadan kaldırmak istemez, yalnız bu varlığın topluma faydalı olmasını, büyük varlık sahiplerinden alınacak vergilerle yoksul sınıfları kalkındırma yoluna gidilmesini ister.

Halkın maddî koşullarını düzeltmeye çok önem verdiği halde, bu amaçla da yetinmez. Kalkınmanın ruhî yönlerini de göz önünde tutar. Devleti ve toplumu insanlaştırmak ister. Burada en çok adalet mekanizması üzerinde durur, onu kökünden düzeltmek amacını güder. «İnsanca olmıyan cezalarla insanlık elde edilmez» der. Suçludan suçun sonuç ve etkilerini silmek, onu toplum hayatına yeniden kazanmak gerektiği kanısındadır. Hem suç işlemiş olanı toplumun faydalı bir üyesi haline getirmek de yetmez, suçu önlemenin çarelerini de bulmalı. Devlet bu amacı gerçekleştirme yolunu iyi bir eğitimde aramalıdır.

Sosyal reform tekliflerini yürürlüğe koymak hükûmetlerin işidir. Pestalozzi halkın kendi kendini idare edebileceğine inanmaz. Dilediği yeniliklerin mevcut devlet düzeni içinde gerçekleşmesini bekler. Daha ileri bir görüşü o zamanın baştaki gücleriyle çatışmamak için dile getirmekten çekinmiş olabilir. Her ne ise, açık açık dile getirdiği ülkü patriarkal bir idare düzenidir, bir aile babası çocuklarına nasıl bakarsa, hükümdar da uyruklarına öyle candan bakmalı, halkla kendisi sevgi, sadakat ve din bağlarıyla birbirlerine bağlı olmalıdır.

Ama Pestalozzi hükümdarların bu gerçeği anlıyacak, kendi mutluluklarının halkın mutluluğuna bağlı olduğunu kavrıyacak kadar akıllı ve anlayışlı olduklarına gerçekten inanıyor muydu? İsviçre için bundan şüphe etmek gerek. 1787'de yazdığı bir mektupta şöyle diyor: «Fellenberg'e göre baştan başa bozuk cumhuriyetlerimizden halk için bir ilerilik doğması beklenemez. Ben de derim ki: Çok acı olmakla beraber, bizden ilerilik gelemiyeceğini itiraf etmeliyiz, biz tükendik artık, dürüst bir idareden gelecek kal-

kınmayı bizden daha aydın ve akıllı olan hükümdarlarımızdan ummalıyız.» Ama aşağı yukarı aynı zamanda yazdığı -ve yayınlamayı düşünmedıği- bir el yazmasında devleti kendi malı sayan aristokrasinin en tehlikeli idare düzeni olduğunu söylüyor. Ne var ki kendi güvenini sarsabilecek olan bu çeşit düşünceleri açığa vurmaktan çekinmiştir elbet. **(Bitmedi)**

Çeviren: Azra Erhat

YENU :59

tabiat bilimleriyle teknik arasındaki karşılıklı etki

Werner Heisenberg

Bugünkü fiziğin yeni durumundan çıkan genel sonuçları ele almadan önce, günlük hayat için çok önemli olan ve tabiat bilimlerinin gelişmesiyle atbaşı beraber giden tekniğin gelişmesini hatırlatmak gerekir. İşte bu teknik Batıdan başlıyarak, tabiat bilimlerini bütün dünyaya yaymış ve onları çağdaş düşüncenin odağı yapmıştır. Son iki yüzyıl bu gelişme olayı içinde teknik tabiat bilimlerinin koşulu ve sonucu olagelmiştir. Koşulu olmuştur çünkü, bilimin derinleştirilmesi ve yaygınlaşması çoğu zaman gözlem araçlarının geliştirilmesiyle olmuştur ancak; örneğin, dürbünün ve mikroskobun icadı, röntgen ışınlarının bulunması gibi. Öte yandan, teknik tabiat bilimlerinin bir soucudur. Çünkü, doğal güçlerin teknik bakımdan kullanılması, genellikle, ilgili deney alanındaki derin bilgi yoluyla mümkün olmuştur ancak.

Böylece, XVIII. yüzyılda ve XIX. yüzyılın başlarında, mekanik olaylardan yararlanmaya dayanan bir teknik gelişti. Makine, burada genel olarak, insan elini taklit etmekten başka bir şey yapmaz, ister örme ve dokuma, ister ağırlıkları kaldırma, büyük demir parçalarını döğme işinde olsun. Onun içindir ki, başlangıçta, bu çeşit bir teknik eski el sanatlarının bir gelişmesi ve devamı' sayılmıştır. Bu teknik, yabancısı olan kimselere, herkesin eli yatmamakla beraber nasıl yapıldığını bildiği eski sanatlar kadar anlaşılır ve olagan görünüyordu. Buharlı makinenin uygulanması bile, henüz tekniğin bu özelliğini prensip olarak hiç değiştirmemiştir. Bununla beraber, bu andan itibaren, teknik, o güne kadar görülmedik bir ölçüde gelişti. Çünkü, kömürdeki doğal güçler, bundan böyle, insanın buyuruğuna girebilir ve elle yapılan işin yerini alabilirdi. Bu-

nunla beraber, tekniğin özelliğinde kesin değişme ancak geçn yeüzyılın ikinci yarısında elektriğin gelişmesiyle olmuştur. Artık eski sanatlarla doğrudan doğruya bir ilişkiden söz edilemezdi. Burada artık, araçsız deneyle yetinme zorunda olan insanın pek o kadar bilmediği tabiat güçlerinden yararlanma söz konusudur. Onun içindir ki elektrik bir çok kimse için hâlâ ürkütücüdür; hiç değilse, günlük yaşayışımızda bizi her yanımızdan çevirdiği halde yine de anlaşılamaz kalmaktadır çoğu zaman. Yaklaşılması tehlikeli olan yüksek voltajlı bir kablo, bize, bir bakıma, elektrik alanı kavramını öğretiyor, orası doğru. Ama, aslında, bu tabiat alanı bizim için bilinmez kalmaktadır. Karmaşık bir elektrik aracının içine bakmak, çoğu zaman, bir ameliyatta bulunmak kadar güç gelir bize.

Kimya tekniğini de boyacılık, dabağlık, eczacılık gibi bazı eski sanatların bir devamı sayabiliriz. Ne var ki, burada da, yirminci yüzyılın başlarına doğru gelişen yeni kimya tekniğinin yayılması, daha önceki durumlarla hiç bir kıyaslama yapmaya yol açmaz. Atom tekniğine gelince, tabiatta yapılan hiç bir deneyin ulaştıramadığı tabiat güçlerinin kullanmasıdır bu sadece. Bugünün insanı elektroteknikle ne denli içli dışlı olduysa, bizim de atom tekniğiyle o denli içli dışlı olmamız mümkündür: Bugünün insanı, kendini doğrudan doğruya çevreliyen bir dünyada atom tekniğini bulamayınca buna akıl erdiremiyecektir. Ne var ki, günlük yaşayımızda bizi çevreliyen nesneler bile, bu sebepten, kelimenin ilk anlamında, **tabiatın bir parçası** olmuş değildir henüz. Gelecekte, bir çok teknik araç, örneğin deniz kabuğu, sümüklü böcek ya da örümcek ağı gibi, insanın alışageldiği şeyler arasında yer alacaktır. Ama bu durumda bile, bu araçlar, kendisini çevreliyen tabiat parçalarından çok, insan organizmasının birer parçası olacaktır.

ilişkilerde teknik
Tabiatla insan arasındaki

Tekniğin insanla tabiat arasındaki ilişkilere karışması, insanı çevreliyen dünyayı geniş ölçüde değiştirerek ona evrenin bilimsel görüşünü durmadan ve kaçınılmaz-

casına göstermekle olmuştur. Teknik, bilimin ayrıntıları ortaya çıkarıp incelemeğe ve böylece, ilişkiden ilişkiye gitmeğe yeterli bir yöntemiyle evreni anlama susuzluğunu yansıtır; teknik, adım adım yeni alanlarda ilerler ve gözlerimiz önünde, çevremizdeki dünyayı değiştirir, ona insanın damgasını vurur. Nasıl ki tabiat bilimlerinde her ayrıntı sorunu, tabiatı bütününde anlama gibi büyük bir çabaya bağlamakta ise, en küçük bir teknik ilerleme de genel amaca hizmet eder: Bu amaç, insanın maddesel gücünü artırmaktır. Bu amacın değeri, bilim için tabiatı anlama ne kadar önemliyse o denli önemlidir, burası su götürmez. Bu iki amaç şu basit sözde birleşir: «Bilmek yapabilmektir.» Her özel teknik oluşun genel amaca bağlılığı ispatlanamaz. Bununla beraber toptan gelişmenin bir özelliği de şudur: Özel teknik çok kez genel amaca öylesine dolayı olarak bağlıdır ki, onu bu amaca göre kurulmuş bilinçli plânın bir parçası sayamayız. Bu durumda teknik, artık madde gücünü artırmada bilinçli insan çabalarının ürünü olarak görünmez; daha çok, büyük ölçüde, biyolojik bir olay gibi gözükür. Bu gelişme süresinde insan organizmasının iç yapıları, git gide insanı çevreliyen dünyaya açılır. Demek oluyor ki bu, bir biyolojik oluşmadır ve özü gereği insanın kontrolü dışında kalmaktadır. Çünkü «insan istediğini yapabilse bile, istediğini istiyemez.»

Çev.: V. G. — O. D.

sofralar

Saadet Timur

Saat 3... Oluvermiş.

«Şimdi yatarsam, üç saat tüm uyuyabilirsem, altıda kalkar, buçuğa dek giyinir, yıkanır toparlanırsam gene de masamda dik oturma olanağını sağlıyabilirim. Gitmeliyim; onları konuşmanın, derinleşmenin, şu buğulanıp erimenin ortasında koyup. Gitmeliyim. Sabahlıyacaklar. İstiyorum, hiç yapamıyacağım, tadınca. Saat altılarda kalkmam, ilk taşıtlara yetişmem, sekiz saat süreli günlük işime gücü - yerinde başlamam gerek çünkü; gerek, gerek gerek, rek.

İçtiler, daha yudumulyorlar. Yudumlıyacaklar. Beni de zorladılar gördükçe. Yarın onda, onikide kalkarlar, kalkmazlar.... Öyleyse neye buradayım? Ben, ceketim, çantam; buradayız işte, niye? Çağırdılar geldim. Çantam hep elimdedir. Bu en çok giydiğim ceketimdir. Bu takımı severim, alıştım. Eteği ceketten rahat. Şimdi artık Beyoğlunda bir terzim yok. Hiç değilse o kaba düğmeleri dikmiyecekti Ali bey. Hem uzattı işimi - biraz ucuz dikiyor diye hatır için - hem de kollar geriyor. Kırıldım Ali beye. Hani ben başka müşterilerden ayrıydım. Hani bana sadece beğenim için, beğeniyle dikiş dikilirdi? Hele o düğmeleri hiç bağışlamam Ali beye, o korkunç düğmeleri.

Sunguların ne çok gümüşleri var! Sık sık da parlatıyorlar anlaşılan. Canım elbet bir terzi bulurum gene bir bildiğin aracılığıyle.... Ne diye kararsın şu gümüşler, adamları çok Sunguların. Hacer hanım yemek pişirmeye geliyor... Hem ne yemekler. Güllü ortalığa... Mevlit de var, uşak. Sunguların içine oturuyordur sık sık, Mevlidin kişiliği. Görmüyor olamazlar; özellikle Sungu, görür.

Gidip yatmalıyım saat üçü de geçti.»

— Ne o ayaklandın Aktis?

— Yarın Pazartesi, hattâ şimdi, üç saatten beri Pazartesi'deyiz.

— Yarını da, atlatıver şekerim, ne olmuş yani !

«Sungunun karısı olmak, genç olmak, güzel olmak - benden beş yaş büyük de olsa - Ona bu erinci Sungu veriyor, kocası. Ben de Sungu diyorum onların da soyadlarını kullanmaktan hoşlanıyorum... Sungu Süleyman bey diyemem. Sungu hiç Süleyman değil. Süleyman Sungu ! Asyorgun; karısı sofraya yayıldıkça, o büzülüyor işte. Erkenden işine gidecek o da. Bu sofraların böyle kurulagidebilmesi için, sabahlara dek böyle; zengin böyle; bu tadına doyulmaz anları sürdürmek için, büyük işler peşine gider Sungu, uykuları gözlüklerine çökelmiş gider.

— İyi geceler, ya da allahaısmarladık şimdiden, hepinize !

«Bana yazık değil mi ama Tanrı. Hep böyle, hep hep hep !»

— Mevlit yatağını yapmıştır Aktis. Böylesine doğruluk da sana vergi. Bir gün atlatamazsın.

«Atlatamam.... Yatağımı Mevlit yapmış... Şimdi bir süre benim sözümü edecekler. Sorumlarımı, darlıklarımı, yalnızlığımı, iyiliğimi. Özellikle şu beni aptallara eş kılan iyiliğimi. O miyop bakışlı kadına iyiliğimin sözünü etmelerini istemezdim. Ama oturmıyacaktıysa, içmiyecektiyse ne diye oturdu bu sofraya, ona göre değildi, diyebilir arkamdan. İyiliğimle açıkca eğlenecektir. Alaturka diyecektir. Göstermelik davranışlarını ayık ayık izlemiş oluşuma içerlemişliğinden. Bir de o kıvırcık saçlı adam var, (benim hatırım için hanıfemendi) diyen adam, birazdan kusacak olan; adam bu aralığı yalpalıyarak geçecek kuşkusuz, bu aynada kendini görmeğe, göremez; ancak midesini boşalttıktan sonra bakabilir aynaya adam gibi. Önce dalgalı görür, üstüste çekilmiş fotoğraflar, akvaryumlar... Ne solgunum! Gözlerim çökmüş, çukurda; yüzüm uzamış. Yüzüm uzuyor gitgide. Saçlarım dağılmış. Şuraya bak. Kahverengisi küllenmiş saçlarımın. Bu ne yalnızlık, ne kimsesiz yalnızlık. Saffet de öldü. İyi ki öldü. Saffeti artık kimseler değiştiremez. İyi ki öldü. Hiç bozulmadı... Masa ışığını açık bırakmış Mevlit. Çarşaflar sakız. Gidip yıkanmak gerek. Yatağı gene Mevlit toplıyacaktır. Ya da

Güllü. Ne çok adam kullanıyorlar. Hepsi de parayla. Saat üçbuçuğa geliyor. Acele etmeliyim. Öf tasalar da aynı. Sıcak su da var. Banyoluğu doldurup gömülmeliyim suya. Ohh! Bu ne dönülemez bir istek. Sonra gözlerim ağırlaşır, nasıl nasıl ağırlaştı... Kurşun gözkapaklarım, binlerce okkalık. Uyumalıydım, uyumamalıydım. İlgimi çekiyordu dolay. O otelde hep bar kadınları kalıyorlardı; saçlarını bırakıyorlardı banyolarda, firketelerini, tokalarını; kirli çamaşırlar, hiç temizlenmemiş taraklar... düşündürüyorlardı başka yolculara, banyolarda... Şaşıyordum. Ben her yerlerde şaşacak şeyler buluyorum kendimce. Her yerlerde yabancı kaldım böyle... Yok yok yıkanamam, her parçam istese de; hem nasıl istiyor. Her yerlerde yabancı kaldım ben, herkeslerden daha çok, yabancılardan da daha çok. Hep gelip geçici, hep ölümlü. İşte bir otel odasındayım sanki güne. Bar kadınlarına saygıyla baktım; gerçekten. Erinçlerine. Bense erinçsizdim. Olamam da. İsterdim. Bitişik odada bar kadını var diye, çamaşırımı ıslak giydim. Bıraksalardı, yolum düşseydi ben de onlardan biri olamaz mıydım? Hiç kimse doğruyu söylemiyor. Gene de ne tatlı bir uykuydu dalıp gittiğim. Çocukluğumdan kalma: Derin, ıslaklı... Uyandığımda sabahı yadsıdım. Bir güneybatı sabahıymış. Bir kocaman pencere açılmış üzerime, bir mavi! Perdeyi kapamamışım.

Girişten geçerken bar kadınları oradaydılar. Başka kente yollanacaklardı. Bir bavulun zorla sıkıştırılmış kapağından kara bir kadın içgömleği askısı sarkıyordu, biraz da kara tentene. Gidip «Çamaşırlar görünüyor bavuldan» diyesiyken

— Endamı yerinde şu kumralın!

dedi kızıl saçlısı ardımsıra. Hoşlandım. Bir şey diyemedim artık. Kara içgömleği askısı hep o biçim sarkmıştır yollar boyunca. Erkeklere - bomba gibi - kadının orasını burasını düşündürmüştür hep. O kadınlar pamuk verimi, ürün geliri zamanlarının peşine düşmüş tanrı bilir şimdi hangi kentin hangi otel odasında, uyku gözlerinde kurşun...

O günden bugüne ne değişti? Gözlerime öyle tatlı bir uyku bile asılmıyor artık. Asılan uykusuzluk artık. Çarşaf-

ların şu tatlı serinliği.... Oysa üşümeliyim. Ah kalorifer! Şimdi evde benim yatağım kutupların en kuzey noktasıdır. Saat dörde geliyor. İki saat sonra ayakta olacak adamım ben. Ne çok gülüyorlar. Kimsenin umurunda değilim ben. Tüm unuttular beni. Niye bu evdeyim? Aralarında olmamdan hoşlanıyorlar. Ben de bir çeşniyim işte. Sungunun karısı,

— Aktis -demiş- örnek kadın -demiş Sunguya- Çukurumu daha yakından görsem de bu böyle; oyun, berber, pavyon neymiş; Aktis bunlarsız üstün» demiş.

Sungu'ya karşı kendimi savunacaktım önce.

«Ama berbere gitmek istiyorum ben de; çok güzel bir saçı bana parayla başka biri yapsın isterdim». diyecektim. «Pavyona gitmek isterdim» de diyecektim. Çünkü tattım bir kez bunu Sungu. Hem, siz bilmiyorsunuz. İşte böyle ağlıyorum anınca.... Gene yabancıydım. Yerleşemedim. Pavyonların o buğulu, çok renkli alaca ya da kızlkaranlığı... Yalnızlığımı içime bastırışım kendi avuçlarımla. Densin avuçlarımda cam parçacıkları vardı, öylesine kanadı içim ığıl ığıl. Ben pavyonları da sevdim Sungu. Karın bilmiyor. Ben her yerleri her şeyleri sevdim. İçkiyi de. İnsanı alıp götürüşünü de. Herkes kahverengi bir tutuşma gözümün önünde. Ben kahverengi; tutuşan yakıcı ve buruk içki kahverengi. Off!... Şu öbür yatakta da içerdeki kara saçlı miyop bakışlı yatacak anlaşılan. Biri geliyor. Saat dördü çeyrek geçmiş.

— Daha uyumadınız mi?

— Siz çalışmıyorsunuz değil mi?

— Çalışmıyorum; gibi bir şey... Sizin aklınız alıyor mu?

— Hayır, yemeklerde sabahlamaları mı?

— Aşırılıkları. O da var o da.

— Ne de?

— İçerde ve dışarda her gece böyle sofralar!

— ?

— A, siz uyumalısınız... Bize ne ki.

— Öyle.

— Nereden tanışıklığınız?

— Bir arkadaşım var piyanist. Pavyonlarda. Sungular hep giderler. Ben bir kez gitmiştim. Bir yakınlık oldu. Buğulu bir tanışma işte.

— Anladım; sonra birbirinizden hoşlandınız Sungularla.

— Bize de gelirler, evdekiler falân tanırlar. «Bu savunuya neden gerek duyduğumu biliyorum: «Şimdi yaşantımda bir yerleri var. Sunguların.

— Bu da bir çeşidi.

— Anlamadım.

— Siz uyuyun. Bu da benim yerim ha?

— Sanırım; ben çokluk bu yatakta yatarım da.

— Demek kaldığınız çok. Yazarlığınız varmış sizin.

— Eh.

— İncelenmeğe değer kişilerdir.

— Sungular mı?

— Onlar da.

— Onları batılı, yani uygar buluyorum.

— Belki kocayı.

— Ortada bölüşülmüş ya da birleştirilmiş bir anlaşma yok mu?

— O, siz hâlâ yatmadınız. Saat dört buçuk. Bir bayan Sungu değilsiniz. Erkenden işinize gideceksiniz... Başkaldırma duygusu yok mu sizde?

— Erkenden işime gideceğim diye mi? Bayan Sungu değilim diye mi?

— Ne bileyim ben?

— Tanrıma gücendiğim oluyor arada. «Çok içmiş bu».

— Umurundaydı tanrının da. Bana uygarlığı tanımlasanıza hele.

— Ne yapacaksınız?

— Sizi bunun için seviyorlardır.

«Herhalde benden böyle söz ettiler.»

— Onların «Lüks», «mevki», ve «Para» avcısı olduklarını göremiyorsunuz işte.

— Neler dediniz?» Kıskanıyor erişemediği bir yaşantıyı. Sungularınkini. Hem burada, hem buradakileri yeriyor.

— Ne diye uyumadınız sanki... Uygarlık anlayışınız sinirime dokundu. Bana bakın... Neyse. Yatağınıza tüm girmiyecek misiniz?

— Ben yüksek yastıkta yatarım da. Uykum yok zaten, kaçırdım artık.

— Bir çaba gösterin.

— Uyku için mi? Yok canım, yararsızdır, çok denedim.

— Bir kadın içip içip sonra da dilediğini yapsın. Ne şaşkı, ben olsam kazığa çekerler.

— Oysa ben yapabilmekten yanayım.

— Ne yapabilmekten.

— Dilediğini.

— Nereye gitti sizin uygarlık anlayışınız!

— Alış önemli.

— Siz dalkavuk değilsiniz sanırım.

— Umarım. Hepsini sizden duyuyorum. Ben onları oldukları gibi kabul etmiştim. İçkiye, istakoza, havyara, kazciğerine elimi sürmediğimi gördünüz. Gördünüz. Hep de böyle olmuştur.

— Ben hepsinden de istekle yedim. Seviyorum bu yaşantıyı.

— Bayan Sungu olmak da bunlardan biri. Dalkavukluk gerektirir mi?

— Sizinle rahat konuşulmaz mı? Zekiymişsiniz.

— Hiç göstermiyorum demek. Neniz var bilmem, burası Sunguların evi bir, onları böylece tanırım iki.

— Bir şey mi dedim. Haydi dinlenin bari. Anlarsınız bir gün.

— Öyle yapmayı düşünüyorum. Peki neden buradasınız, hoşlanmıyorsanız.

— Onlardan mı? Söz mü bu?

— İyi gece, gece bitti, gün ağardı dışarda. İyi günler demeli.

— Arkada bülbüller ötüyor.

— Korulukta.

— Bu katın kirası ikibin lira, ayda!

— Benim dört aylık ücretim. Her şey içinde hem bu paranın. Sungu iyi kazanıyor.

— Evet. Güzel ve dilediğini yapan da bir karısı var. Yani uygar. Yani alışa göre. Amma da toysunuz. Sungu da sizce, ermişlerden.

— Çocuklarının anasını ayakta tutmak istiyorsa bu, çabaya değer.

— Sungu size nasıl hayran olmasın.

— Siz böyle bir yaşantıyı özlüyorsunuz değil mi?

— Doğal koşullar içinde. İçerde bir kumral adam var. Kıvırcık saçlı. Bn. Sungu ondan hoşlanıyor, ve...

— Ayıp ediyorsunuz.

— Erkeğinizi tanıştırın içerdeki uygar hanıma; güzel, hazır ve uygar.

«Şimdi anlıyorum. Onu yanıtlamıyacağım. Uyudum sanır susar. Onu konuşturmak elimde benim. Eğitimsizlik olurdu bu. Sunguları anlamıya başlıyorum. -karaçalmalara kaptırma kendini Aktis.- Bu kadın, böyle yaşantıya aç. Sungularsa... Saate bakamam, uyumadığımı anlar. Beş olmuştur.»

— Piyanist hikâyesini bilmiyorsunuz değil mi? Bir anlık isteri derdinizı buna da. Öyleysine güzel çalan piyanistin koluna asılıp, «İstiyorum, istiyorum! Seni!» diyebilen kadının hikâyesine uygarlık açısından, ancak bir hastalık yakıştırması yaraşır sizin dilinizden. Hele bu kadın Sungunun karısıysa... Uyudunuzsa daha iyi, daha iyi... isteri... Hıh!

«Bu piyanist hikâyesini duymuştum. Tam da böyle anlamıştım. Bir gün kendim bunun gibi anlamadıkça, bu kıskanç gibi; aslâ aslâ aslâ! Bu kara saçlı, bu miyop bakışlı kadın, içkili, kıskanç, bir de kuyruk acısı var kesinlikle. Gözlerim sızlıyor. Keşke banyoluğu doldurup dalsaydım içine. O uzak güneybatı otelindeki gibi... Gözlerim, uyku... Piyanistin gözleri, güneyabtı denizleri... Parmakları... prelüdler. Saatler bir yerlerde altılara... Uyuyakalmak. Saat altılarda. Sunguların, karıları... Gidiyorlar... Kara içgömleği askıları.... Piyanistin parmakları... Saatin prelüdleri.. Prelüdler... Prelüd... Pre.....

24 Ağustos, 1962

bozgun

«Car l'homme aime mieux vouloir le néant que ne rien vouloir.»

Nietszche

Demir Özlü

Ferit Edgü ikinci betiğini yayınladı: «Bozgun,. Öyle sanıyorum ki bu betik pek anlaşılmayacaktır. Böyle yazdığım için beni kınayanlar olur belki, ama ben bugünden okuyanlar arasında yazarı «Bozgun» u yazmaya götüren nedenlerin anlaşılmadığını, giderek betiğin özünün de kavranılmadığını görüyorum. Bu betik yazınımızda salt benzersiz, tek olduğu için değil, daha birçok nedenlerden ötürü anlaşılmayacak. Bu nedenlerin bir bölüğüne değineceğim, ama Edgü'nün betiğinin açıklamasını yapmaya da kalkışmıyacağını. Köy yaşamasına tanıklık eden yazıların edebiyat ürünü sayıldığı bir ortamda, Edgü'nün betiğini tanımlamaya çalışmak zordur. Bunun üstüne bir de görüntüyle «allégorie» yüklü bir yazım geleneği eklenince iş daha da güçleşiyor. Ama gene de bu betiğin birkaç özelliği üzerinde durabilir; çünkü tözü edebiyata aykırı olan, yazılışı edebiyatın yadsınması olan bu betik, hem temleriyle, hem de o temlere sımsıkı yapışık yazılışıyla, yazınımızı bulunduğu yerden alıp çok öteye atmaya girişmiştir.

Tözü edebiyata aykırı diyorum; çünkü Edgü yazışıyla (*) sanki yazımın olanaksızlığını, edebiyatın sonunun geldiğini ortaya koymak istiyor. Güzel yazmaya özenmiyor, daha doğrusu bu yolda değil, hiçliğin, boşluğun gergin ortamında, onu sarsan hiçliğe yapışık, kırık, kısa tümcelerle yazıyor; bulduğu görüntüleri ele alıp işlemek, onlara bir «allégorie» özelliği vermek, ya da görüntüler çevresinde

---

(*) Yazış-écriture, karşılığı.

anlatıma (**) girişmek istemiyor. Bu görüntüler çevresinde anlatıma girişseydi, belli bir edebiyat geleneğine bağlanmış olurdu: Kafka'dan gelen, daha önce Gogol'de olan, Robbe - Grillet'inin başka bir biçimde yakın olduğu geleneğe. Edgü yalnız, yabancı, iğrençle, hiçlikle çevrili dünyasında yazışın sıfırıncı noktasında yazıyor sadece. Şöyle de denebilir: Yapıtın ana - temi olan hiçlik, belki yazarın içyaşamını kaplamış olan hiçlik, yazışı da kaplamış, böylece sanki özdekleşmiş hiçliğin yazılışı, sanki hiçliğin yazışı olmuş. Hiçliğe sürüklenen yazar, hiçlikte devinen yazar çağımızda yeni bir yazımın ilk deneyimlerini yapıyor demektir. Bu da bugüne değin gelen yazımın değiştirilmesidir. Proust, Kafka, Joyce'la Beckett'den sonra yazımın olanaksızlığının dile getirilişidir ; bunlardan sonra yazarla yazımın ortaya atılışıdır, ama kendini ortadan kaldırarak atılışıdır. Beckett de hiçlikte deviniyordu; ama onun özellikle oyunları gene de bir görüntü, öykü yükü taşır yer yer. Ama Beckett dünyayı kavrayışıyla birlikte, buna uygun olarak yazımı kavramlara götüren yazardır. Edgü'de bu kavramlara götürüş daha açık.

Ama yazarla yazımın kendini yok eden bu atılışı işin bir yüzü, hiçliği duyan yazarın yazımı da hiçliğe süreklemesi olumlu bir yüzde getiriyor. bu olumlu yüz de yapıtın yeni bir yazıma yol açmasıdır. Şunu açıkça belirtmek isterim: buğün yazım kendini böylece ortadan kaldırmalıdır; bugün yazım yazışın sıfırıncı noktasında olmalı: üstelik leş gibi kokuşan bir düzenin ortasında yaşayan kişilerin yazımı. Başka bir düzende kişiyle toplumun uyuştuğu bir düzende başka bir yazım gelebilir ; o süre bu yazılanlar da bir yana atılır belki, ya da salt belge olarak öğrenek olsun diye gösterilebilir. Ama geçmişin değerlerinin toptan yıkıldığı bu sarsıntı çağında, kapitalist bir toplum düzeninde yaşayan yazar da hiçliğe sürüklenmiştir; öyle ki sürüklendiği hiçliği yazarken de kopar gelenekten ; böylece yazışıyla da sıfırıncı noktaya varır.

«Bozgun» yazınımızda benzersiz bir betiktir. Ne öykü, ne alışılmış anlamıyla anlatık. Betiğin kişisi içinde yaşa-

(**) Anlatım-narration, karşılığı.

dığı ortama yabancılaşmış, içine düştüğü hiçlikle devinen, yokluğa değin sürüklenen bir kişi. Zaman zaman hiçliğini kavramaya çalışır. Suçlu varoluş, iğrenç dünya, «Kaçkınlar» daki, dünyadan, başka insanlardan tiksinti, burda insanın bütün öğelerinden, onların işlevlerinden tiksintiye değin varıyor yabancılaşmış kişinin umutsuz girişimleri... Betik Kierkegaard'ın ana düşüncelerinden biri üzerine kurulmuş gibidir. Kendi üzerine kapanan bireyin varlığını derinden kavramak istediğinde ona bir temel bulamaması. Suçun temeli olmadığı halde, kişide sağtörel duygunun oluşu : bu ikisinin çatışmasından doğan gerginlik. Çağımızda bireylerce kökten duyulan temlerdir bunlar, kişi bu varoluşsal sorunlara çağımızda sürüklenmiştir. Sağtöreci yazar sanki gününün bütün yükünü yüklenmiştir; ondan, yaşayan bütün kurumlarından tiksinerek ; ama kökten değişmesini isteyerek, büyük yıkılışı, boşalışı hazırlıyarak. (Dönüş, parçası bunun en iyi belgesidir.) Bütün bu sorumların nedenlerini ortaya koymak bilgenin işidir. Yazımın sıfırıncı noktasına gelen yazarsa sürdürür yazmasını, bu uyanık kavrayış içinde.

o

Bize Gelen Eserler

o VATANDAŞ OYUNU. — Genç oyuncular, İzlem Yayını: 3. P. K. 694 Galata — İst. 1962. F. 250 Krş.

o PERO HRONAS. — (Şiirler), Çeviren : Yorgi Horasanoğlu, Yeditepe Yayın, İst. 1962, F. 200 Krş.

o GÖZÜNÜ SEVDİĞİM (Şiirler) : Oğuz Tansel, Dost Yayını : 29, Ankara 1962, F. 250 Krş.

VERGİLİUS

SIĞITMAÇ TÜRKÜLERİ

Çeviren:
İsmet Z. Eyuboğlu

İstanbul
1962

Vergilius üstüne bir kaç söz

Lâtin yazınının en verimli, en gerçekçi ünlü ozanı Publius Vergilius Maro (70 - 19) Mantua yöresinde Andes'te doğmuştur.Toprak dağıtımı dolayisiyle yerleri elinden alınıp sürgüne gönderildiği (42-39) yıllarında bütün yaratıcı gücünü, yeniliğini ortaya koyan, gerçekçi Batı şiirinin gelişmesinde büyük etkileri bulunan «Sığırtmaç Türküleri» ni (Bucolica) yı yazmıştır.

Vergilius bu türkülerinde Grek ozanı Theokritos'un ardından giderek ondan bir çok kavramlar, konular almıştır. Böyle olmakla gene de kuru bir ardçı değil, kendine öz bir yeniliğin, bir gerçekliğinin bulucusudur.

Lâtin bilgisi gibi şiirinin de Grek yazarlarının yaratmalarından beslendiği, onlardan bir çok konuları, görüşleri, buluşları aldığı apaçıktır. Yalnız tarih alanında Greklerin Lâtinlerden biraz daha erken görüldüğü, başarılar sağladığı göz önünde tutulursa arada geçen çağların -Lâtinler ne denli yeni de olsa- Greklerin çıkarına olduğu unutulmamalı. Bu durum uluslarda da, onları yapan tek tek kişilerde de değişmez bir alın yazısıdır ; önce gelen ister istemez sonradan geleni etkiler. Buna karşılık Batı şiirinde Theokritos'tan çok Vergilius'us izlerini bulmaktayız. Evet etkinin en yakın büyükten gelmesi gerçeğinin sonucudur bu.

Vergilius "Sığırtmaç Türkileri"nde içiniçin kendi duygularını, üzüntülerini, ayrılık acılarını karşısındakinin dilinden söyler, kendi adına başkalarını konuşturur. Yoksa o düşler kuran, gerçek dışı düşüncelerini ortaya koyan bir ozan olmamıştır. Gördüğünü, başından geçenlerin yüreğinin derinliklerinde doğurduğu ince duyguları yakınmalı bir sesle döker ortaya. Görülen, elle tutulur olanı, burnun-

da kokusu, damağında tadı kalanı, gözünde ışıyanı getirir dile..

Sezeriz arada bir de olsa kendi yaşadığını nesoy yansıttığını.. Troia savaşlarını konu edindiği "Aeneas"ında bile Vergilius bütün yaratıcı gücünü kendine değin gelen kavramların örgüsü içinde dilden dile aktarılarak yaşanan bir olayı işlemekle ortaya koyar, kapılmaz düşlere. Bütün bunlara karşılık bir yaratma, bir yapıt düşten doğsa bile onda eskiyemiyen bir yenilik oldukça, kişi onda kendini bulup onu bir gerçek ölçüsü içinde yaşadıkça değeri eksilmez.

Büyük yaratmalar büyük yığınların özüne işleyen, onların içinden doğmuş gibi dillerinde yaşayan, söylenenlerdir. İşte Vergilius'u günümüze değin getiren onun kendi dilinde bizim ağzımızla konuşmasıdır. "Sığırtmaç Türküleri» günümüzün şiir anlayışına tıpatıp uygun gelen yaşama gerçekleriyle doludur.

Ben Karadenizliyim, çocukluğumda Maçka yaylalarında ben de sığırlarımızı güder, kemençe kaval dinlerdim, türkü söylerdim. Benim yirmi beş yıl önce dinlediğim, söylediğim türkülerle Vergilius'unkiler arasında adlardan başka değişen bir yön, bir duygu ayrılığı bulamıyorum. Acılar, tadlar, yaşamakdan duyulan sevinçler, ayrılıklardan doğan içten sızılar, sevişmelerin verdiği o yumuşak sıcaklıklar, o ılık ılık soluk değişmiyor. Binlerce yıl önceden bizi tanımış bir yakınımız gibi geliyor bana Vergilius, başkalarına da öyle gelecek, bizden sonrakilere de.

İşte bu ortak, bu olduğu gibi yeni, yeşil yeşil kalan özdür bir nesneyi yaşatan. Kişi kendinden olanı, belli ölçüler içinde - az da olsa - kendi duygularını, düşüncelerini dile getireni sever. Büyük uygarlıkları yaratan, besleyen de bu belli sınırlar içinde kapanıp kalmayan, bütün evrene bütün kişi - soyuna açılan özdür. Tanrıların ölümsüz olmaları kişilerle yaşamasını bilmelerinden ileri geliyor. Kişinin gerçeğine girmeyen, ona yukardan bakan Tanrıların kuru gürültülerine yüz yılımızın kulakları kapalıdır. Ne gizleyeyim nerede bir kuzu melemesi, bir derin soluklu «ilâhi», bir yanık türkü duysam Vergilius, Yunus, Ka-

racaoğlan gelir gözlerimin önüne. Bir ılık soluk dolar içime. Hangi «mezar»ın önünden geçsem Hamid dikilir karşıma korkarım, ürperirim. Bu iki karşıt görüş iki ayrı uygarlığın öz-belirtileridir. Korku ürperti Doğuyu yerinde saydırmış, karanlıklara boğmuş. Sevgi, gerçeği tanıma, ışıl ışıl yaşama sevinci, evrene açılma, çağları aşıp belli sınırlar içinden kurtulma, bütün kişi-soyunun dilinden olma Batıyı ay'ın yollarına dökmüş. Büyük uygarlıklar, büyük yazınlar boyuna başkalarında kendini, kendinde başkalarını yansıtan, yaşatanlardır. Böyledir bütün büyük yaratıcılar, düşünürler, ozanlar.

Vergilius bir ulusun değil evreni kucaklayan bir uygarlığın, kişi-soyuna açılan, belli bir ülke tanımayan bir yaşama anlayışının ozanıdır. Onun soluğundan güç almayan, aydınlığında dolaşmayan bir Batı ozanı yoktur. Biz yaşananla yazılan arasında ne denli güçlü bir bağın gerektiğini onda buluyoruz.

Vergilius yalnız aydınlar, olumlu düşünürlerin değil Kilisenin bile içine girmiş, gerçeğine karışmıştır. Orta çağ onu «Pollio» adlı türküsünde İsanın daha önceden bildiricisi diye alkışlamış, onu ulular arasına koymuş. Tıpkı bizim Yunus'un Bektaşi sofrasının yobaz tekkesine değin girmesi gibi. Böyle açılmış Batılı Vergilius'a bütün kapılar. Bu durum büyük bir ozanın ne denli geniş, karşıt alanlara yayıldığını gösteriyor. Kişi ne de olsa kendi ağzı ile konuşanı, kendi gözü ile göreni seviyor, benimsiyor. Onda kendini buldukça onunla birlikte yaşamış oluyor. Uygarlıkları besleyen, yayan, geliştiren güç de budur. Bu neden dolayısiyle çevirdim «Sığırtmaç Türküleri»ni. Onda bizim Anadolu kırlarının, yaylalarının, güdücülerinin eskimeyen gerçeği yansıyor ışıl ışıl. Nitekim en güzel yazılarının konusunu da gene bizim Anadolumuzdan, bizim yaşama çevremizden almış. Anadoludan esen yeller beslemiş onun soluğunu, oradan ışıklar aydınlatmış yolunu, onun Tanrıları bile Anadolu toprağından yoğrulmuş....

İ. Z. Eyuboğlu

tityrus

I. Türkü

Meliboeus

Ey Tityrus, yan gelip yatmışsın gölgesinde
Bu sık, bu bol yapraklı kayın ağaçlarının,
Türküler yakarsın ince kavalınla
Kırlar üstüne bir de..
Biz, evet biz yurdumuzdan sürülmüşüz,
Ayrılmışız o tadına doyulmaz ovalardan,
Evimizden barkımızdan olmuşuz.
Sen ey Tityrus, uzanmışsın gölgelerde
Ne işin ne gücün var,
Bir yankıdır öğrettiğin ormanlara :
Ne güzeldir Amaryllis..

Tityrus

Ey Meliboeus, bize Tanrıdır veren
Bu gönül barışlarını :
Evet, bir Tanrım olacak benim, süresiz,
Islanacak onun sunağı sık sık
Bizim kuzucuklarımızın kanıyla.
Görüyorsun odur sığırlarımı bırakan
Gönüllerince gezip dolaşmaya,
Odur bana kavalımla kırlar üstüne
Dilediğim gibit ürküler yaktıran.

Meliboeus

Kıskanmıyorum seni kıskanmıyorum
Yalınız çok mu çok şaşıyorum
Allak bullak olmuş bütün köylerimiz
Bitkinim yorgunum
Keçilerimi güçlükle otarıyorum
Durmuyorum güdüyorum.
Bak, ey Tityrus işte bak onlardan biri
Şimdi doğurmuş fındıkların arasında
Bırakmış ikiz yavrularını

Bak, çıplak bir kayanın üstüne, suracıkta,
Sürümün onlardır umudu.
Sezmezsek bu yıkımları, evet onları,
Önceden bildirir bize gökten düşen
Yıldırımların çarptığı meşe ağaçları,
Bildirir bize yıldırımları.
İmdi göster bize,
Ey Tityrus, göster, kimdir bu dediğin Tanrı...

Tityrus

Ey Meliboeus !
Benzer sanmışım Roma dedikleri kenti
İçimin arıklığından bizimkine,
Evet, şu biz güdücülerin alıştığımız,
Sık sık koyun yavrularını götürdüğümüz yere.
Enikler köpeklere, oğlaklar analarına
Benzer bilirdim,
Böyle karşılaştırırdım küçüklerle büyükleri.
Oysa, gerçekten ince yemişli ağaçlar arasında
Başını yükselten bir servi gibiymiş Roma
Bütün öteki iller içinde, bir tekmiş.

Meliboeus

Söyle, hangi derin neden yüzünden
Gerekmiş senin de Romayı görmen ?

Tityrus

Özgürlük, boş vermiştim vara yoğa,
Ağarmış sakalımı kazıyıp dökerken ustura
Epey gün geçtikten sonra bir göz atmış
Şöyle bir gülümsemiş de gelmiş bana,
Hani Galatea bırakıp gittikten,
Amaryllis buyruğuna aldıktan sonra.
Söyliyeyim, yürekten söyliyeyim artık,
Gönül verdiğim günler süresince Galatea'ya
Ne özgürlük ummuşum, ne de kazanç düşünmüşüm.
Bir çok adaklar çıkardım ağılımdan,
En yağlı sütleri sağmış, peyniri yapmışım
Bir gözü kapalı, iyilik bilmez kent için.

Beş para kalmadan avucumda
Dönerdim evime.

Meliboeus

Şaşardım doğrusu ben de, ey Amaryllis
Neden yakarırdın Tanrılara
Sen böyle üzüntüler içinde,
Neden sallanır dururdu yemişler ağaçlarda
Boşu boşuna :
Yokmuş Tityrus orada,
Seni anardı ey Tityrus bu çamlar,
Bu kaynaklar, bu ağaççıklar
Seni anardı seni.

Tityrus

Ne gelir elimden benim ? Yok başka bir yolu
Tutsak olmaktan kurtulmanın.
Bilmem var mıdır başka yerlerde böyle
Dilden anlayan Tanrılar.
Ey Meliboeus, gördüm o delikanlıyı,
Yılda on iki kez sunaklarımızda
Adına günlükler yakılan
O delikanlıyı gördüm.
İlkin, şöyle karşılık vermişti orada
Benim yalvarmalarıma :
Otarın sığırlarınızı, çocuklar,
Eskiden olduğu gibi gene otarın,
Boyunduruk vurun boğalarınıza...

Meliboeus

Ey kocalmış mutlu,
Demek kalacak elinde gene yaylımların.
Yeterler sana bol bol,
Bırak bir yana çorak bir kaya,
Bir de sazlı bataklıkla çevrili olmasını.
Çekmeyecek artık yüklü koyunların
Sıkıntısını alışmadıkları otlakların,
Bir salgın da gelmeyecek başlarına
Komşu sürülerden, doğurunca.
Ey kocalmış mutlu, sen şurada

Şu bildiğin ırmağın kıyısında
Kutlu, serin olukların başında
Çıkaracaksın gölgeliğin tadını.
Gelecek Hyblaeis'in arıları ılgarlayacak durmadan
Şu kıyı boyu çit bulunan,
Yerdeki söğüt çiçeklerini,
Bir uyku verecek sana inceden vızıltılarla...
Çınlayacak bağcının türküleri
Şu yüksek kayanın altında,
Yankıyacak havada,
Durmak bilmeyecek sevişen güvercinlerin
Sana dokunan kısık kısık sesleri,
Dinmeyecek yükselen karaağaç doruklarında
Kumruların inleyişleri.

Tityrus

Otlar oynak geyikler
Yellerin estiği kırlarda,
Atar çıplak kıyılara deniz balıkları.
Sürülmüş ikisi de, uzak düşmüş yurdundan
İçer şimdi Germania Diclenin,
Parthus Arar'ın suyundan.
Çıkmıyor o yiğitlerin bıraktığı izler
Gönlümüzden silinmiyor.

Meliboeus

Susuz Afrikaya gidecek bir takımımız artık,
Scythia'ya, Girit'e, hızlı akan Oax'a
Yol göründü bizden bir takımına da.
Britanya'ya, yer yüzünün ayrı bir yerine
Gidecek geri kalanlar.
Bir gün bitecek mi bu uzun ayrılıklar,
Görecek miyim ekinlerin toplanmasını,
Anayurdumu, şu yoksul kır evimi, tarlamı,
Ocağımı bir gün görecek miyim gene ?
Yoksa bir tanrı tanımaz er mi,
Bulunduracak elinde yeni sürülmüş tarlamı,
Bir barbar mı alacak ekinlerimi ?

Bak, ne işler açmış yurtdaşların başına
Geçimsizlik, neler etmiş zavallılara.
Kimler için ekmişiz tarlalarımızı, bir gör.
Git, ey Meliboeus, aşıla armutları,
Bir düzene koy üzüm asmalarını.
Gidin ey keçilerim,
Siz de gidin eski günlerin mutlu sürüsü.
Bakamıyacağım ardınızdan bir daha,
Yaslanıp şöyle bir mağaraya,
Göremiyeceğim sizi artık uzaktan,
Siz bir çalılık kayaya tırmanırken,
Bakamıyacağım, türküler yakamıyacağım
Arkanızdan.
Yok keçilerim yok artık
Benimle yaylıma gitmek, çiçekli yonca,
Acı söğüt, sarı salkım otlamak yok...

Tityrus

Gene de geçirebilirsin geceyi benimle
Yeşil yapraktan bir yatak üstünde,
Olgun yemişlerimiz, yumuşak kestanelerimiz,
Bol bol peynirimiz var.
Bak, dumanlar tütüyor kır evlerinin bacasından
Daha büyük düşüyor oylumlara gölgeler
Yüksek dağların doruklarından.

Alexis

II. Türkü

Yanmış yakılmış güzel Alexis'e güdücü,
Beyin gönül oynaşına, yok bir umduğu da.
Durmadan gelir giderdi tepelerde
Sık kayın ağaçlarının gölgeliklerine,
Tek başına, türküler çığırır, yankıtırdı
Oradan ormanlara, dağlara boşu boşuna :
Ey taş yürekli Alexis,
Neden aldırmaz oldun türkülerime ?
Neden acımazsın bize ?
Öldüreceksin beni bu gidişle besbelli.
Arar şimdi gölgeleri, serinleri sürüler,
Saklanır içinde çalılıkların
Yeşil yeşil kertenkeleler,
Kesilmiş ağır sıcaklar yüzünden
Elden ayaktan biçiciler,
Sarmısak, kokulu kekik ezer onlara
Bugün Thestylis.
Senin izlerinden gidiyorum inleye inleye,
Yalnız benim seslerimdir karışan
Bu yakıcı güneş sıcağının altında
Ağustos böceklerinin cırıltılarına..
Daha doğru değil midir Amaryllis'in
Acı öfkelerine, şu çekilmez
Üstten bakmalarına katlanmak, senin kar gibi
Aklığın yerine, daha iyi değil midir
Kapkara Menalcas'ın yükünü çekmek ?
Ey alımlı çalımlı delikanlı
Güvenme bu pırıl pırıl güzelliğine,
Bak, dökülür salkım söğütler, budanır,
Oysa kara üzümler toplanır.
Öyle üstten bakma bana Alexis

Anlayıp dinlemeden kim olduğumu,
Araştır bir yol; bir çok sürülerim var,
Kar gibi sütlerim bol bol akar.
Bin kuzum vardır başı boş dolaşır
Sicilya dağlarında.
Ne yaz, ne kış eksilir yeni sağılmış sütlerim..
Amphion'un Actaeus Aracynthus'ta çağırırken
Dircaeus'a sığır sürülerine söylediği türkülerdir
Benim de söylemeğe çalıştıklarım.
Pek öyle biçimsiz de değilim hani.
Gördüm geçen gün deniz kıyısında
Suya vuran görüntümü,
Esen yeller susmuş, deniz durulmuş
Pırıl pırıl olmuşken.
Korkmuyorum Daphnis'ten, sen ol yargıyı veren,
Bakalım kimin görünüşü daha güzel...
Gel, gel üstten baktığın ıslak topraklı kırda
Benimle dur, şu yoksul evimizde yaşa,
Gel bir yandan geyik avla,
Bir yandan yeşil değneğinle güt oğlaklarımı,
Keçilerimi, gel gel
Gel benimle özenelim ormanlarda
Türkülerimizle Pan'a gel.
Pan'dır öğreten ilkin mumla bir çok kamışı
Birbirine eklemesini, kaval yapmasını.
Pan'dır koruyan koyunları da,
Koyunların ıssılarını da,
Çekinme ince dudağını incitir diye kavaldan,
Neler yapmazdı Amyntas
Kaval çalmayı öğrenmek için..
Bir kavalım vardır benim
Ayrı boyda yedi boğum kamıştan yapılmış,
Damoetas'ın armağanıdır bana...
«Sen ol ikinci» diyerek vermiş ölürken.
Evet böyle söylemişti Damoetas,
Kıskanmış onu delice Amyntas..
İki de karacam vardır benim ayrıca,

Korkuyu göze alıp yaylımda yakalamışım,
Apaktır tüyleri şimdi bile,
Günde bir koyunun emer bitirirler iki memesini,
Sana saklıyorum onları da..
Çoktandır ister durur onları benden,
Ayak diretir Thestylis.
O ki beğenmedin armağanlarımızı
Onlar da onun olsun..
Gel ey alımlı çocuk, buraya gel
İşte bak, sana getirmiş Nymphalar
Zambak dolu sepetleri,
Sana getirmiş kar gibi pırıl pırıl Nais
Solgun menekşeleri,
Tutam tutam toplanan gelincikleri,
Senin için katmış bunlara ışıl ışıl nergisleri,
Dere otlarını, bir de güzel kokulu çiçekleri,
Ayrıca yemyeşil çayır otları, sarı çiçekler
Bir tatlı boyaya bürümüş kara üzümü,
Arttırmış güzelliğini.
Toplarım ben de tüyleri ağarmış yemişleri,
Amaryllis'in sevdiği cevizleri, kestaneleri.
Katarım onlara sarı erikleri,
Bunlar çoğaltır değerini yemişlerin.
Evet, sizi ey defneler, taflanlar toplayacağım,
Daha yakına getireceğim,
Karışınca çıkan güzel kokularınızdan dolayı...
Sen de köylü olsan gerek, ey Corydon :
Armağanların yola getirmez Alexis'i,
Bunlarla kandırmak istersen onu bırakmaz,
Alıp götürür İolas.
Ah, ben zavallı ah, ne işler açmışım başıma,
Yaban domuzlarını salmışım pırıl pırıl
Kaynaklara, yele vermişim çiçekleri.
Nereye kaçıyorsun, ey düşüncesiz nereye ?
Tanrılar da oturmuş bu ormanlarda
Sessiz sessiz, Dardanius'un Paris'i bile.
Bırak, Pallas'ı bırak, iller kursun,
Tarlalar eksin biçsin, ayak basılmamış

Ormanlardır bize yaraşan.
Kurdun ardından gider kızgın dişi arslan,
Kurt gelir keçiyi kovalar,
Başı boş keçi de çiçek açmış yoncayı arar.
Ey Alexis, seni çeker Corydon'un içi
Gönlünün uyarınca, dileğince gider kişi.
Bir bak şu boyunduruğa bağlı sapanı çeken
Boğaya, güneş çekilirken
Kat kat çoğaltıyor gölgelerini...
Yakıyor, kavuruyor beni sevgi,
Bir çıkar yol yok mudur sevenler için?
Ah, Corydon, Corydon!
Nedir bu ayrılıklardan çektiğin acı?
Yarı budanmış asmaların
Bol yapraklı karacaağacın üstündedir.
Bırak, bunları bırak
Daha verimli başka işler görmeye bak.
Gidip bir sepet yapamaz mısın ince sazlardan,
Söğüt dallarından?
Beğenmiyorsa seni boş ver, bırak
Başka bir Alexis bulmanın yoluna bak..

Menalcas, Damoetas, Palaemon

III. Türkü

Menalcas

Söyle bana Damoetas kimin, Meliboeus'un mu
Bu sürü ?

Damoetas

Yok, Aegon'un, otarmam için bırakmış bana
Bundan bir süre önce.

Menalcas

Ey bir gün bile mutlu olmayan sürü,
Ey koyunlar,
Kendi Naera'ya yoldaşlık eder,
Naera beni ona üstün görecek diye ürker
Ödü patlarken
Bırakıyor koyunları bir yabancı güdücüye,
O da iki kez sağıyor onları bir saatte,
Analar elden ayaktan kesiliyor,
Süt kalmıyor kuzulara.

Damoetas

Düşün, gene de düşün,
Ölçüsü ol kişilere çıkışırken.
Yoksa biz biliriz seni
Oğlakların gözü önünde kimlerin, hangi oyukta....
Gene de gülmüş, aldırmamış buna Nymphalar.

Menalcas

Evet, öyle sanıyorum ki onlar beni
Mico'nun asamlarını, yeni eşkinlerini
Keserken görmüş olacak kötü bir bıçakla..

Damoetas

Ya da burada kocamış kayın ağaçlarının yanında

Daphnis'in yayını, oklarını kırdığın gün,
Ah seni gidi, düzenci Menalcas seni.
Öfkenden kudurmuştun onların
Armağan edildiğini görünce bu çocuğa,
Ölecektin öfkenden
Yıkım getirecek başka bir iş bulamasan.

Menalcas

Ne yapsın beyler
İşi azıtınca böyle saygısız uşaklar?
Ben değil miyim seni tuzaklarda,
Damo'nun oğlaklarını çalarken gören,
Lycisca durmadan havlarken yakalayan?
Ben bağırıyordum: Nereye kaçıyor şu hırsız?
Tityrus topla sürünü, ey alçak,
Sen sazların arkasına saklanıyordun.

Damoetas

Yok, türkülerimle dize geldikten sonra
Geri vermesin mi dersin kavalımdan dökülen
Türkülerimin kazandığı oğlağı, öyle mi?
Öğren bilmiyorsan, oğlak benimdi benim.
Ağzıyla söylüyor onun benim olduğunu Danon,
Sıra gelince onu geri vermeye
İşte bu gelmez elimden, diyordu.

Menalcas

Sen türkülerinle mi yendin onu?
Var mı dersin senin mumla bağlanmış
Kavalının olduğu bir gün?
Yoksa sen değil misin üç yol ağzında
Yere yatmış, saman çöpünden kavalınla
El ayak takımından türküler çağıran
Beceriksiz, sen değil misin?

Damoetas

Peki öyleyse bir deneyelim bir birimizi,
Bakalım kim üstün gelecek, hadi var mısın?
Bak şu gördüğün ineğe bile üstten bakma,

İki kez sağılır günde, iki de yavru besler.
Koyuyorum ortaya ben onu,
Ya sen ne koyuyorsun bu yarışa bakalım..

Menalcas

Göze alamam bir tekini bile ortaya koymayı
Sürüden seninle bu yarışmada:
Evde bir babam, bir de doğruluk sevmez
Bir üvey anam vardır benim,
Sayarlar sürüyü günü gününe ikisi de,
Biri oğlakları bile sayar.
İşte daha değerli bir varlık koyuyorum
Ortaya, o ki bir delilik yapmak istiyorsun,
Anlayacaksın sen de böyle olduğunu.
İki su tasıdır bunlar, kayından yapılmış,
Yüce Alcimedon'un en ulu yapıtları.
Onun oynak çekici bir çelenk örmüş
Onlara yumuşak, kıvrak bir asmadan.
Süslemiş çevreni sarmaşıklarla
Dolanan asmalarla.
İki belirtim çizmiş orta yerine, biri Canon,
Kimdi öteki, ha şu bütün yeryüzünü ölçen,
Ekin çağını, tarla sürme günlerini belirten?
Daha sürmüş değilim onlara dudaklarımı,
Saklıyorum, gözüm gibi bakıyorum onlara..

Damoetas

Bize de yapmış o Alcimedon iki tas,
Yumuşak bir yonca sarmış onu çepeçevre,
Ortasına Orphea'yı yerleştirmiş,
Onun arkasında dizili ormanlar.
Daha sürmüş değilim onlara dudaklarımı
Saklıyorum, gözüm gibi bakıyorum onlara.
Görüyorsun ineğimi,
Adı mı olurmuş onun yanında tasların...

Menalcas

Kaçıp kurtulamazsın artık bugün,
Sözüne geliyorum senin.
İyice dinlesin biri bu işte bizi

— Aaaa işte Palaemon da çıkmış geliyor.
Öyle bir yapacağım ki seni bundan sonra
Kalkmayacaksın kimse ile türkü yarışına.

Damoetas

Haydi bakalım, göster kendini,
Bekleyecek bir işim yoktur benim.
Çekinmiyorum kimseden de,
Komşu Palaemon sen yargıyı ver bizim için,
Az bir işi değil bu, üzerinde durulmaya değer.

Palaemon

Oturduktan sonra böyle yumuşak bir çayırda
Söyleyin türkünüzü,
Bütün kırlar açılmış, ağaçlar yeşermiş tüm
Ormanlar yaprak yaprak olmuş,
Dökmüş olanca güzelliğini yıl ortaya.
Başla artık Damoetas,
Sen de onun ardı sıra Menalcas.
Söyleyin sıra ile türkülerinizi :
Dizi dizi söylenen türküleri sever Musa'lar...

Damoetas

Jupiter'den başlayalım ey Musalar
Jupiter'le doludur bütün varlıklar.
Odur toprakları donatan, verimli kılan
Odur benim türkülerime ilgi duyan.

Menalcas

Beni de Phoebus sever,
Bendedir Phoebus'un beğendiği armağanlar.
Kayınlar, güzel, tatlı, al sümbüller,
Bendedir, boyuna bende.

Damoetas

Bir elma veriyor bana Galatea,
Seni çapkın kız seni,
Kaçıyor söğütlerin arkasına,
Daha önceden görülmeyi de istiyor hani.

Menalcas

İşte Amyntas, benim yürek yangınım,
Geçmiş gene karşıma,
Dilia'dan çok onu tanıyor bizim köpekler de.

Damoetas

Elde birdir armağanlarım Venus'um için :
Biliyorum göklerde uçan güvercinin
Nerede yuvalandığını.

Menalcas

Benim de elimden gelen delikanlıma ormanda
Bir ağaçtan toplanmış
On altun elmayı göndermek oldu,
On daha yollayacağım yarın...

Damoetas

Neler söylemiş bize nice günler Galatea,
Esen yeller ! ulaştırın Tanrıların kulağına
Bunlardan bir kaçını.

Menalcas

Ne işime yarar ey Amyntas, eğlenmezsen benimle
Sen yaban domuzlarını kovaladığında
Ben gözcülük edersem ?

Damoetas

Phyllis'i yolla bana İolas
Benim doğum günümdür bugün,
Sen de gel, adarken ineğimi ekinlere.

Menalcas

Bütün öteki Tanrılardan yeğ gördüğüm
Sevdiğim Phyllis,
Odur bana giderken ağlayan,
Odur bana uzun bir süre:
Sağlıcakla, sağlıcakla kal güzelim, diyen.

Damoetas

İyi gelmez ağıllara kurt,
Olgun ekinlere yağmur, eşkinlere yeller,
Bana da Amaryllis'in öfkesi.

(bitmedi)

YENU : 61 — (Basın 14347)

C-VİTAMİNLİ
PORTAKAL ÖZÜ

Bir bardak suya
bir kaşık ORALET
koyarak taze
PORTAKAL SUYU
içebilirsiniz.

YENU : 54 — Radar Reklâm 243

Fiyatı : 125 Krş.